

PARAPLEGIJA i MI

GLASILO SAVEZA - Godina III - Maj 2016. - Broj 6

BROJ
6

AKTUELNO IZ SAVEZA
PARAPLEGIJA I ZAPOŠLJAVANJE
BARIJERE - PRISTUPAČNOST
KOLUMNA: MIRSAĐ MUFTIĆ
INTERVJU
SPORT

Savez paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine

“PARAPLEGIJA i MI”

Informativno glasilo –
časopis Saveza paraplegičara
Federacije Bosne i Hercegovine

Izdavač

Savez paraplegičara i
oboljelih od dječije paralize
Federacije Bosne i Hercegovine
Zmaja od Bosne br. 78
71000 Sarajevo
Telefon / fax: 710-445 / 710-446
E-mail: savez@paraplegicari.org
Web: www.paraplegicari.org

Glavni i odgovorni urednik
Elvira Bešlija

Redakcija

Elvira Bešlija, prof. dr. Mirsad Muftić,
Mirjana Dizdarević, Mirsad Đulbić,
Mirsad Imamović

Stalni saradnik

Prof. dr. Emir Fejzić, dipl. ing. arh.

Lektura

Ena Begović-Sokolija

Naslovna strana

Mirsad Imamović

Dizajn i prijelom

Mahir Sokolija

Štampa

“Dobra knjiga”, Sarajevo

ISSN

2303-5870

Tiraž

1.000 primjeraka

Časopis je besplatan.

Glasilo je realizirano kao projekt
koji finansira “Lutrija BiH”,
posredstvom Ministarstva rada i socijalne
politike Federacije Bosne i Hercegovine.

Sarajevo, maj 2016. godine

Sadržaj

Riječ glavnog urednika 2

IZ SAVEZA

Imenovan novi, drugi, saziv Vijeća za osobe
sa invaliditetom Bosne i Hercegovine 3
Razgovor s premijerom Konakovićem 6
Posjeta Federalnom Ministarstvu zdravstva 7
U Ministarstvu prostornog uređenja 8
Godišnja i izborna skupština u općini Doboj Jug 9
Udruga paraplegičara i oboljelih od dječije
paralize Livanjskog kantona 11
Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize – Zenica 14
Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize – Jajce 15
Obilježen 3. decembar – Međunarodni dan osoba s invaliditetom 16

ZAPOŠLJAVANJE

Ahmed Baljić: Osobe s invaliditetom često nadmašuju
učinke osoba bez invaliditeta 19
Nemojte odustajati od svojih snova 24
Primjeri zapošljavanja osoba s invaliditetom 26
Udruga paraplegičara i oboljelih
od dječije paralize Livanjskog kantona 26
Udruženje paraplegičara
i oboljelih od dječije paralize Zenica 26
Udruženje paraplegičara i oboljelih
od dječije paralize Doboj Jug 27
Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Jajce 28
Udruženje paraplegičara i oboljelih
od dječije paralize Unsko-sanskog kantona 29
Udruženje paraplegičara i oboljelih
od dječije paralize Velika Kladuša 29

KOLUMNA: Prof. dr. MIRSAĐ MUFTIĆ

Profesionalna rehabilitacija 31

BARIJERE – PRISTUPAČNOST – SAOBRAĆAJ

Humaniziranje privrednih objekata 34
Pravilnik o obilježavanju vozila kojim upravlja lice
sa invaliditetom ili kojim se prevozi lice sa invaliditetom 39

INTERVJU

Vernes Krišto: Gdje ima volje, nađe se i načina 42

DRUGI PIŠU I ZANIMLJIVOSTI

Moja priča: Ivan Rendulić 47
Hologram upozorava ljude na nepropisno parkiranje:
“Stani, što to radiš!?” 50

SPORT

Međunarodno otvoreno prvenstvo 52
Izabrani najbolji sportisti 53
Pedeset godina od osnivanja Savez za sport i
rekreaciju osoba s invaliditetom BiH 56

Riječ urednika

Poštovani čitaoci, pisati uvod za šesti broj našeg časopisa sada je već pravi izazov. Informiranje članova Saveza kao, i svih drugih zainteresiranih, i pozitivne reakcije koje je časopis izazvao, velika su odgovornost za našu redakciju, ali i zadovoljstvo što smo postigli cilj.

Nastavljamo pisati o temama koje su u vezi s osobama sa stanjem paraplegije i dječije paralize, o njihovim problemima ali i dostignutim uspješnim rezultatima u različitim oblastima življenja i rada. Tu misiju vršimo putem vašeg i našeg časopisa "PARAPLEGIJA i MI".

Časopis je informativno glasilo Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine, koji je i izdavač časopisa.

Stigli smo i do šestog broja, koji upravo čitate. Zadovoljstvo nam je da su prvih pet brojeva dobili pozitivne ocjene od velikog broja naših čitalaca, s invaliditetom i bez njega, koji su imali priliku doći do časopisa, a među njima i od osoba iz novinarske profesije, kako na odabrane aktuelne teme, tako i na kvalitetne tekstove i dizajn.

Trudimo se, i truditi ćemo se, da održimo i poboljšamo kvalitet časopisa, prvenstveno sadržajno ali i s estetsko-tehničkog aspekta.

Časopis se besplatno distribuira svim našim članovima, drugim udruženjima i savezima osoba s invaliditetom, institucijama i ustanovama u Bosni i Hercegovini, kao i srodnim, prijateljskim organizacijama osoba s invaliditetom u našoj regiji.

Od samog početka postavili smo sebi zadatak, koliko je to moguće, da svaki broj časopisa ima svoju "glavnu / udarnu" temu uz stalne rubrike – vijesti iz Saveza, kolumna prof. dr. sci. Mirsada Muftića, arhitektonske barijere, intervju i sport, ali i druge sadržaje shodno prilici, potrebi i mogućnostima.

Glavna tema ovog broja je zapošljavanje osoba sa stanjem paraplegije. Nastavljamo pisati o ovoj problematici, veoma značajnoj za osobe s invaliditetom, a koju smo otvorili u drugom broju časopisa.

Tema zapošljavanja osoba s invaliditetom uvijek je aktuelna i situaciono promjenjiva i zato smo smatrali da trebamo nastaviti pisati o tome. U sklopu ove teme objavljujemo intervju s Ahmetom Baljićem, direktorom Fonda za zapošljavanje i rehabilitaciju osoba s invaliditetom Federacije Bosne i Hercegovine, kao i konkretne primjere iz prakse, a koje smo dobili od naših članica – udruženja.

Poštovani čitaoci, u ovom broju časopisa nudimo i zanimljiv sadržaj koji se odnosi na Znak pristupačnosti za osobe s invaliditetom, odnosno novi Pravilnik objavljen u decembru 2015. godine.

Stalna kolumna prof. dr. Mirsada Muftića u ovom broju tematizira potrebu profesionalne rehabilitacije za osobe s invaliditetom. Prvobitno je termin "profesionalna rehabilitacija" upotrebljavan samo kada se radilo o fizičkom onesposobljenju, a kasnije je korišten i za

sve druge skupine osoba s onesposobljenjem i poremećajima.

Intervju je naša stalna rubrika, a u ovom broju možete se upoznati s Vernesom Krišto, osobom s invaliditetom, čija je priča veoma zanimljiva i dirljiva a koja se velikim dijelom uklapa u temu zapošljavanja.

Nastavljamo i s tematikom arhitektonskih barijera, koje su jedan od najvećih problema za osobe sa stanjem paraplegije. I u ovom broju časopisa možete pročitati zanimljiv tekst našeg stalnog saradnika prof. dr. Emira Fejzić, diplomiranog inženjera arhitekture – *Humaniziranje privrednih objekata*.

Ostali sadržaji donose aktuelnosti iz Saveza: vijesti o aktivnostima udruženja – članica Saveza i vijesti o sportskim događajima.

Želeći da sadržaj časopisa bude zanimljiviji i iziđe iz lokalnog okvira, i ovaj put donosimo sadržaj iz drugih država – *Priča Ivana Rendulića* iz Hrvatske (rubrika Drugi pišu) i rješavanje problema parkiranja u Moskvi u rubrici Zanimljivosti.

Nadamo se da ćete biti zadovoljni i šestim brojem časopisa "PARAPLEGIJA i MI" i da će svako od vas pronaći dio sadržaja koji će mu biti zanimljiv i koristan, a redakcija će se truditi da i naredni brojevi časopisa budu sadržajno kvalitetni, na obostrano zadovoljstvo.

*Glavni i odgovorni urednik:
Elvira Bešlija*

Imenovan novi, drugi, saziv Vijeća za osobe sa invaliditetom Bosne i Hercegovine

U skladu s Poslovníkom o radu Vijeća, imenovani su predsjednik, zamjenik predsjednika i sekretar. Predsjednik je biran između članova Vijeća – predstavnika organizacija osoba s invaliditetom, a njegov zamjenik iz državne uprave

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine donijelo je Rješenje o imenovanju drugog saziva Vijeća za lica / osobe

sa invaliditetom Bosne i Hercegovine. Tim povodom u hotelu "Hollywood" u Sarajevu održana je 22. januara 2016. godine prva sjednica drugog saziva Vijeća.

Rukovodstvo Vijeća: Elvira Bešlija, Zoran Dobraš i dr. Marina Bera

Na ovoj su sjednici, u skladu s Poslovníkom o radu Vijeća, imenovani predsjednik, zamjenik predsjednika i sekretar. Predsjednik je biran između članova Vijeća – predstavnika organizacija osoba s invaliditetom, a njegov zamjenik iz državne uprave.

S obzirom na to da je u prvom sazivu Vijeća predsjednica bila Elvira Bešlija, iz bosansko-hercegovačkog entiteta Federacija BiH, za drugi saziv se po sistemu rotacije birao predsjednik iz drugog entiteta.

Za predsjednika Vijeća izabran je Zoran Dobraš, iz bh. entiteta Republika Srpska. Za zamjenika predsjednika izabrana je Marina Bera, iz Ministarstva zdravstva iz bh. entiteta Federacija Bosne i Hercegovine, a za sekretara izabrana je Elvira Bešlija.

Sastanak vijeća

U Vijeće je ispred institucija Bosne i Hercegovine imenovano deset članova: Saliha Đuderija, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine; Ermin Terko, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine; Belzada Bračković, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; Marina Bera, Federalno ministarstvo zdravlja; Tatjana Gajić, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite bh. entiteta Republika Srpska; Nataša Stevanović, Vlada Brčko Distrikta BiH, Odjeljenje za zdravstvo i zdravstvene usluge; Dženana Muzurkarić, Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambenooslobodilačkog rata;

Rajko Kličković, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite bh. entiteta Republika Srpska; Nervin Dacić, Federalno ministarstvo prostornog uređenja i Nenad Trbić, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju bh. entiteta Republika Srpska.

U sastav Vijeća ispred organizacija osoba s invaliditetom imenovano je, također, deset članova. Pet predstavnika birano je iz udruženja osoba s invaliditetom Federacije Bosne i Hercegovine: Haris Kljako, Savez RVI Federacije Bosne i Hercegovine, Elvira Bešlija, Zdravko Cigić, Haris Haverić i Senida Karović – Vijeće organizacija osoba

s invaliditetom Federacije Bosne i Hercegovine. Četiri predstavnika birana su iz udruženja osoba s invaliditetom iz Republike Srpske: Zoran Dobraš, Dušan Babić, Slavko Delić i Radomir Radmilović – Koordinacioni odbor invalidskih organizacija Republike Srpske. Jedan predstavnik izabran je iz udruženja osoba s invaliditetom Brčko distrikta BiH: Jasmin Hemze – Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Brčko distrikta Bosna i Hercegovina.

Novi saziv Vijeća nastavio je nakon imenovanja rad prema dnevnom redu i donio zaključke u vezi s aktivnostima novog saziva Vijeća u narednom mandatu.

Ministarstvo za ljudska Prava i Izbjeglance Bosna i Hercegovina o imenovanju članova novog saziva Vijeća za osobe s invaliditetom Bosne i Hercegovine

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
Ministry for human rights and refugees

Na osnovu člana 12. Zakona o Ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine ("Službeni

glasnik BiH", br. 5/03, 42/03,26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09) i člana 31. stav 2 Zakona o upravi Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09) i člana 4. tačka (3) Odluke o formiranju Vijeća za osobe s invaliditetom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", nr. 21/11) ministrica za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine dana _____ donosi

RJEŠENJE

O imenovanju članova Vijeća za osobe s invaliditetom Bosne i Hercegovine

I

(1) U Vijeće za osobe s invaliditetom Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vijeće) ispred institucija Bosne i Hercegovine imenuje se deset (10) članova, kako slijedi:

- a) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH – Saliha Đuderija
- b) Ministarstvo civilnih poslova BiH – Ermin Terko
- c) Federalno ministarstvo rada i socijalne politike – Belzada Bračković
- d) Federalno ministarstvo zdravstva – Marina Bera
- e) Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS – Tatjana Gajić
- f) Vlada Brčko Distrikta BiH – Odjeljenje za zdravstvo i zdravstvene usluge – Nataša Stevanović
- g) Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambenooslobodilačkog rata – Dženana Muzur – Karić
- h) Ministarstvo rada i boračko – invalidske zaštite RS – Rajko Kličković
- i) Federalno ministarstvo prostornog uređenja – Nervin Dacić
- j) Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS – Nenad Trbić

(2) U sastav Vijeća ispred organizacija osoba s invaliditetom imenuje se deset (10) članova:

- a) Pet (5) predstavnika udruženja osoba s invaliditetom Federacije Bosne i Hercegovine;
  - Savez RVI FbiH – Haris Kljako
  - Vijeće organizacija osoba s invaliditetom Federacije Bosne i Hercegovine – Elvira Bešlija, Zdravko Cigić, Haris Haverić i Senida Karović
- b) Četiri (4) predstavnika udruženja osoba s invaliditetom iz Republike Srpske:
  - Koordinacioni odbor invalidskih organizacija Republike Srpske – Zoran Dobraš, Dušan Babić, Slavko Delić i Radomir Radmilović

- c) Jedan (1) predstavnik udruženja osoba s invaliditetom Brčko distrikta
  - Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Brčko Distrikta – Jasmin Hemze

II

Za pružanje stručne i administrativno tehničke podrške u radu Vijeća imenuju se, kako slijedi:

- a) Tijana Borovčanin-Marić i Almina Jerković ispred Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH
- b) Sanela Fočo ispred Ministarstva civilnih poslova BiH.

III

Rad Vijeća finansira se iz Budžeta institucija BiH, planiranih u okviru budžeta Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. Članovi Vijeća nemaju pravo na naknadu za rad u Vijeću, ali mogu ostvariti naknadu troškova službenog putovanja pod uslovom da pravo po istom ne ostvaruju u okviru institucije u kojoj imaju regulisan radno-pravni status, izuzetno članovi mogu ostvariti pravo na jednokratnu naknadu po osnovu ekspertno-stručnog rada ako za to postoje unaprijed određena sredstva.

IV

Rješenje stupa na snagu danom donošenja i dostavit će se članovima Vijeća za osobe s invaliditetom Bosne i Hercegovine, kao i Sektoru za opšte, pravne i finansijske poslove Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

MINISTRICA
Semiha Borovac

Broj: 01-37-1945-13/15
Sarajevo, 30.10.2015.

Razgovor s premijerom Konakovićem

Premijer Kantona Sarajeva Elmedin Konaković najavio finansijsku pomoć za Međunarodne sportske igre

Pripreme i organizacija Međunarodnog otvorenog prvenstva – 13. sportskih igara paraplegičara bio je povod za razgovor premijera Kantona Sarajeva Elmedina Konakovića, generalnog sekretara Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine Elvire Bešlije i predsjednika Upravnog odbora ovog Saveza Mirsada Muftića.

“Igre će se održati od 27. do 29. maja ove godine u glavnom gradu uz učešće oko 130 takmičara, od kojih je njih 70% u kolicima, a doći će iz cijele Bosne i Hercegovine i zemalja okruženja”, kazala je Bešlija. Dodala je da je Sarajevo i ovoga puta odabrano kao grad domaćin, jer ima neophodne hotelske, ali i borilačke / sportske kapacitete prilagođene osobama s onesposobljenjem.

Predsjednik Upravnog odbora Saveza prof. dr. Muftić predložio je da se svojim prisustvom na stadionu Koševo, gdje će se održavati sva takmičenja, aktivno uključe i učenici sarajevskih srednjih škola, posebno onih koji dolaze iz Sportske gimnazije i srednjih škola medicinske struke.

“Želimo popularizirati ovu vrstu sporta, a posebno među našom djecom, kojoj ovom prilikom želimo uputiti poziv da svojim volonterskim društveno-korisnim radom pomognu održavanje takmičenja, a kasnije i rad

ovakvih udruženja, što u naprednom svijetu već odavno predstavlja ustaljenu praksu”, naveo je Muftić.

Premijer Konaković podržao je organizaciji ovog takmičenja i najavio izdvajanje finansijskih sredstava za njegovo održavanje.

“Podržavam i vašu ideju za prisustvo naših srednjoškolaca ovim igrama, te ćemo je kao takvu delegirati našem Ministarstvu za obrazovanje, nauku i mlade. Konkretnu podršku vašem takmičenju, siguran sam, dat će i Ministarstvo kulture i sporta KS”, istakao je Konaković.

Premijer se zanimao i za osiguranje Olimpijskog stadiona “Asim Ferhatović Hase” za ove potrebe te dobio informaciju da su JU Centar za sport i rekreaciju i Općina Centar stadion dali na besplatno korištenje

organizatorima i takmičarima ovog međunarodnog takmičenja.

Sastanak predstavnika Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine i premijera Kantona Sarajeva protekao je u konstruktivnom dijalogu i na obostrano zadovoljstvo, te rezultirao konkretnim dogovorom u vezi s podrškom organizaciji Međunarodnog otvorenog prvenstva – 13. sportskih igara paraplegičara i oboljelih od dječije paralize, koje tradicionalno organizira Savez paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine. Ovo takmičenje najmasovnije je i najkvalitetnije sportsko takmičenje u jugoistočnoj Evropi za osobe s invaliditetom najtežeg oblika.

Posjeta Federalnom Ministarstvu zdravstva

U okviru projekta “IN”, generalni sekretar Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH i direktor Udruženja slijepih Kantona Sarajevo posjetili Federalno ministarstvo zdravstva

Generalni sekretar Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH Elvira Bešlija i direktor Udruženja slijepih Kantona Sarajevo Fikret Zuko, u okviru projekta “IN” – Implementacija UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini, posjetili su 14. decembra 2015. godine Federalno ministarstvo zdravstva.

S pomoćnikom ministra Goranom Čerkezom razgovaralo se o mnogim aktuelnim temama od interesa za osobe s invaliditetom koje su u nadležnosti ovog ministarstva.

Osnovni cilj sastanka bio je upoznavanje predstavnika Ministarstava s aktivnostima provodećim u okviru projekta “IN”. Predstavljena je Analiza usklađenosti zakona u Bosni i Hercegovini s UN Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, s fokusom na oblast zdravstva.

U svojim izlaganjima Elvira Bešlija i Fikret Zuko istakli su da je Analiza pokazala izuzetno nizak stepen implementacije Konvencije

UN o pravima osoba s invaliditetom, zbog čega je položaj osoba s invaliditetom u Federaciji BiH sve teži i teži.

Goran Čerkez ocijenio je da su aktivnosti provedene u okviru projekta “IN” veoma korisne, da će obavljene analize implementacije Konvencije biti korištene kao veoma vrijedan materijal u predstojećim reformama u Federaciji BiH, ne samo u oblasti zdravstvenog sektora već i u svim drugim sektorima od interesa za osobe s invaliditetom.

Posebno su aktuelizirana pitanja pomagala za osobe s invaliditetom, pitanje “Jedinstvene liste ortopedskih i drugih pomagala” te pristupačnosti zdravstvenim ustanovama i esencijalnim listama lijekova. Traženi su mehanizmi kako obavezati kantone da poštuju standarde i kriterije koji se utvrđuju na federalnom nivou.

Elvira Bešlija i Fikret Zuko zahvalili su se Ministarstvu na podršci implementaciji ovog projekta, nakon čega su uručili set dokumenata Analize kojeg su sačinile radne

grupe, kao i promotivni materijal izrađen u okviru projekta “IN”. Gospodin Čerkez obećao je da će i dalje podržavati projekte koje apliciraju organizacije osoba s invaliditetom, te da će se angažirati, u okviru nadležnosti, da se u propise uključuju prijedlozi koji imaju za cilj implementaciju UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

Sastanak je organiziran kao dio aktivnosti u sklopu projekta “IN – Implementacija UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u BiH”, koji Helsinški parlament građana Banja Luka provodi s partnerskim organizacijama – Savezom paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH i Udruženjem slijepih Kantona Sarajevo iz bh. entiteta Federacija Bosne i Hercegovine te Organizacijom amputiraca “UDAS” i Savezom udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima iz bh. entiteta Republika Srpska, a koji finansira Evropska unija.

U Ministarstvu prostornog uređenja

U susretu s pomoćnikom Federalnog ministra rečeno da je Analiza pokazala izuzetno nizak stepen implementacije UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Federaciji BiH

Generalni sekretar Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH Elvira Bešlija i direktor Udruženja slijepih Kantona Sarajevo Fikret Zuko, kao koordinatori partnerskih organizacija u okviru projekta “IN” – Implementacija UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini”, posjetili su 30. decembra 2015. godine Federalno ministarstvo prostornog uređenja.

S pomoćnikom ministra NERVINOM DACIĆEM razgovarali su o mnogim aktuelnim temama od interesa za osobe s invaliditetom a koje su u nadležnosti Federalnog ministarstva prostornog uređenja.

Osnovni cilj sastanka bio je upoznavanje predstavnika ovog ministarstava s aktivnostima provedenim u okviru projekta “IN”. Predstavljena je Analiza usklađenosti zakona u Bosni i Hercegovini s UN Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, s fokusom na oblast pristupačnosti, kako arhitektonsku tako i pristupačnost u smislu informacija i komunikacija. Dio razgovora odnosio se na fizičku prilagodbu saobraćajnica i objekata slijepim osobama.

Elvira Bešlija i Fikret Zuko istakli su da je Analiza pokazala izuzetno nizak stepen implementacije UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, zbog čega je položaj osoba s invaliditetom u Federaciji BiH sve teži.

Gospodin Dacić ocijenio je aktivnosti provedene u okviru projekta “IN” veoma korisnim. Smatra da će urađene analize implementacije UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom biti korištene kao veoma vrijedan materijal u predstojećim reformama u Federaciji BiH, ne samo u oblasti pristupačnosti, koja je bitna i prisutna u svim segmentima života i rada osoba s invaliditetom, nego i u drugim sektorima od interesa za osobe s invaliditetom.

U razgovoru je posebno aktueliziran rad inspeksijskih organa i u smislu primjene i poštovanja “Uredbe o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uslovima i normativima za sprječavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za lica sa umanjanim tjelesnim mogućnostima” koju je donijela Vlada Federacije BiH. Traženi su mehanizmi kako obavezati kantone da poštuju standarde i kriterije koji se utvrđuju na federalnom nivou.

Elvira Bešlija i Fikret Zuko zahvalili su se Ministarstvu na podršci u implementaciji ovog projekta, nakon čega su predstavniku Ministarstva uručili set dokumenata Analize koje su sačinile radne grupe, kao i promotivni materijal projekta “IN”.

Gospodin Dacić obećao je da će nastaviti podržavati projekte organizacija osoba s invaliditetom, te da će se u okviru svojih nadležnosti angažirati da se u propise uključuju prijedlozi kojima je cilj implementacija UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u BiH.

Sastanak je organiziran kao dio aktivnosti u sklopu projekta “IN – Implementacija UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom u BiH”, koji Helsinški parlament građana Banja Luka provodi s partnerskim organizacijama – Savezom paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH i Udruženjem slijepih Kantona Sarajevo iz bh. entiteta Federacija Bosne i Hercegovine te Organizacijom amputiraca “UDAS” i Savezom udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima iz bh. entiteta Republika Srpska, a koji finansira Evropska unija.

Godišnja i izborna skupština u općini Doboj Jug

Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Doboj Jug održali su XIV godišnju izbornu skupštinu na kojoj je svim članovima u organima udruženja mandat produžen za još četiri godine

U prostorijama Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Doboj Jug održana je 10. marta 2016. godine u Matuzićima XIV godišnja i izborna skupština ovog udruženja. Prije zasjedanja prisutnima se obratila i općinska načelnica Jasminka Begić. Pozdravivši prisutne pohvalila je dosadašnji rad Udruženja Doboj Jug te naglasila da pored redovnih aktivnosti Udruženje

treba dati prioritet projektima od interesa za osobe s invaliditetom i lokalne zajednice i dala punu podršku budućem radu.

U nastavku sjednice, razmotreni su i usvojeni bez primjedbi Izvještaji o radu, finansijskom poslovanju i nalazu Nadzornog odbora Udruženja za 2015. godinu.

Finansijski izvještaj ukazao je na to da su svi planski zadaci zacrtani za 2015. godinu uredno finansirani.

Program rada udruženja za 2016. godinu zastupnici su dobili uz materijal za ovu sjednicu a nakon diskusije jednoglasno je usvojen Program rada Udruženja za 2016. godinu.

Sastanak predstavnika Vijeća Evrope s načelnicima općina Doboj, Usora, Doboj Istok i Doboj Jug

U okviru razmatranja Programa rada, u ime Općine Doboj Jug obratio se i Edin Hrvić s informacijom o održanom sastanku načelnika općina Doboj, Usora, Doboj Istok i Doboj Jug s predstavnicima Vijeća Evrope. Cilj sastanaka bio je izrada zajedničkih projekata u oblastima zapošljavanja, sporta i kulture.

Budući da je sljedeći sastanak načelnika i predstavnika Vijeća Evrope bio planiran za sredinu aprila, Edin Hrvić iznio je prijedlog

Edib Skulić i Elvira Bešlija s Jasminkom Begić, načelnicom općine Doboj Jug

Zasjedanje Skupštine Udruženja Doboj Jug

da Udruženje Doboj Jug, u saradnji s Udruženjem iz Doboja, kao NVO partneri upute načelnici Općine Doboj Jug ideju za projekte koji bi bili od interesa za općine nastale u toku i poslije rata, kako bi ih načelnica mogla predložiti i prezentirati na planiranom sastanku.

Usvojena je informacija i zaključak da predstavnici udruženja iznesu ovaj prijedlog koalicionim partnerima na razmatranje.

Izbori

U izbornom postupku, produžen je mandat za još četiri godine svim članovima u organima udruženja iz prethodnog mandata. Ejub Mešić ostao je predsjednik Skupštine. Zastupnici u Skupštini udruženja su Ejub Mešić, Edib Skula, Halida

Muratović, Ramiz Hasanić, Edib Skulić, Sabit Muratović, Medžid Muratović, Advan Arifović, Rukib Škiljo, Mehmedalija Krličević i Enes Mujaković. Upravni odbor čine Edib Skulić, Sabit Muratović, Medžid Muratović, Advan Arifović i Rukib Škiljo. Za predsjednika Upravnog odbora izabran je Edib Skulić, a u Nadzorni odbor Mehmedalija Krličević, Adisa Šaranović i Enes Mujaković. Predsjednik Nadzornog odbora je Mehmedalija Krličević.

Zastupnik u Skupštini Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine je Edib Skulić.

Sjednici Skupštine prisustvovala je Elvira Bešlija, generalni sekretar Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine, koja je odgovarala na upite zastupnika i drugih članova

u vezi s ostvarivanjem prava iz socijalne zaštite, radom Vijeća organizacija osoba s invaliditetom Federacije BiH, nacrtom Zakona o zabrani diskriminacije te pitanjima koja će biti predložena za razmatranje na sljedećem sastanku Vijeća.

Također je i informirala prisutne o toku priprema za Međunarodno otvoreno prvenstvo i XIII sportske igre, koje će biti održane u Sarajevu, kao i o ostalim aktuelnostima.

Sjednica Skupštine protekla je u radnoj i drugarskoj atmosferi uz izraženo zadovoljstvo članova zbog onoga što je do sada postignuto u odnosu na tešku ekonomsku situaciju u zemlji. Iskazana su očekivanja da će i ova godina biti uspješna i da će planirane aktivnosti biti realizirane. Nakon Skupštine organizirano je druženje članova i gostiju.

Udruga paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Livanjskog kantona

U partnerstvu s Informativnim centrom “Lotos” iz Tuzle i Udrugom građana “BIOS-Plus” iz Dervente u Franjevačkom muzeju i galeriji Gorica Livno upriličena izložba fotografija “Bez akcije – nema reakcije”

Udruga paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Livanjskog kantona (Kantona 10) u 2016. godini nastavlja s aktivnostima prema predviđenom planu, što uključuje i izradu prijedloga projekata u skladu s već otvorenim Javnim pozivima.

Ovo udruženje kontinuirano radi na implementaciji Akcijskog plana Livanjskog kantona, nastojeći redovno održavati sastanke s kantonalnim resornim ministarstvima, kao i s premijerom ovog kantona, a sve u cilju što uspješnije realizacije aktivnosti vezanih za Akcijski plan. U pogledu prioriteta navedenih u Akcijskom planu, u oblasti invalidnosti Livanjskog kantona postignuta su i određena rješenja.

Pristupačnost

Udruženje u saradnji s kantonalnim Ministarstvom graditeljstva, obnove, prostornog uređenja i zaštite okoliša radi na usvajanju

Zakona o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih prepreka za lica s umanjenim tjelesnim mogućnostima. Zakon je pripremljen za usvajanje na sljedećoj sjednici Skupštine vlade Livanjskog kantona.

Članice Koalicije rade i na pristupačnosti određenim preduzećima u privatnom vlasništvu (ugostiteljski objekti, samostalne trgovačke radnje i sl.), kao i na pisanju dopisa prema poslovnicaama koje djeluju na području Kantona 10 (Pošta, Elektroprivreda, komunalni poslovi i sl.), te se ovo Udruženje može pohvaliti pozitivnim koracima napravljenim u tom smjeru.

Obrazovanje

U saradnji s resornim Ministarstvom (kantonalno Ministarstvo znanosti, prosvjete, kulture i športa) u ime Koalicije ukazano

je na potrebu uvođenja asistenta u nastavi za djecu, koja po kategorizaciji mogu pohađati redovno školovanje po prilagođenom nastavnom planu i programu. Radi se i na promjeni Pravilnika o osnovnom školstvu i uvođenju asistenta u nastavi s namjerom da se donese odgovarajući Zakon. Za sada je Ministarstvo angažiralo / zaposlilo četrnaest asistenata u nastavi za djecu u osnovnim školama na području ovog kantona.

Servisi podrške

Vežano za treću prioritetnu oblast (servise podrške) Udruga s ovom tematikom upoznaje nevladin sektor, kao i određene vladine institucije i ustanove – od općinskog do kantonalnog nivoa.

Udruženje organiziranjem predavanja i okruglih stolova želi upoznati predstavnike članica Koalicije s ovom tematikom, kao i s početnim koracima ka ostvarivanju prava na život u zajednici. Inkluzivne

Učesnici projekta "Bez akcije nema reakcije"

službe podrške u zajednici stvaraju alternativu institucionalnoj skrbi. Ciljevi su im ostvarenje prava osoba na dostojanstven život u zajednici, veća prisutnost i aktivnija uključenost osoba s intelektualnim poteškoćama u sadržaje zajednice, čime osobe s intelektualnim poteškoćama prestaju biti objekt sažaljenja te postaju kolege na poslu, potrošači u trgovinama i samoposlugama, susjedi na kafi. Time intelektualne teškoće više ne predstavljaju njihovu jedinu karakteristiku.

Udruga svake godine pokušava realizirati projekte u oblasti poboljšanja uvjeta života osoba s invaliditetom, posebno onih s tjelesnim

invaliditetom, uz stručni nadzor fizijataru, angažiranjem fizioterapeuta i kućnim tretmanima, a sve u cilju poboljšanja psiho-fizičkog stanja osoba s tjelesnim invaliditetom. Uz individualan pristup svakom korisniku Udruga uspješno realizira i fizikalne rehabilitacije osoba s invaliditetom na području Kantona. Redovnim posjetama i pregledom fizijatra, te kroz tretmane fizioterapeuta u kućnim uvjetima, uspijeva:

- motivirati pacijente i članove njihovih obitelji za vježbe;
- poboljšati socijalizaciju;
- promijeniti percepciju / vidjenje o obavljanju svakodnevnih

aktivnosti, kao i samog odnosa prema doktoru specijalisti kroz otvorene razgovore na individualnoj osnovi doktor – pacijent i to u za pacijenta prirodnom, ugodnom, svakodnevnom okruženju – u njegovom domu, ondje gdje se svaka osoba osjeća najsigurnije i najugodnije.

Projekt: Bez akcije nema reakcije!

Udruga paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Livanjskog kantona (Kantona 10), u

partnerstvu s Informativnim centrom “Lotos” iz Tuzle i Udrugom građana “BIOS-Plus” iz Dervente, održali su u Franjevačkom muzeju i galeriji “Gorica” Livno izložbu fotografija pod nazivom “Bez akcije – nema reakcije”. Dio je to mnogo većeg projekta “Dijalog za budućnost: promocija suživota i različitosti u Bosni i Hercegovini”, koji su zajednički provodile agencije UNESCO, UNICEF i UNDP u partnerstvu s domaćim nevladinim organizacijama.

Autori fotografija su dvadeset četiri osobe s invaliditetom, koje su prethodno prošle tečaj fotografije, a sve u cilju boljeg međukulturalnog razumijevanja i međunacionalnog povjerenja.

Mersud Muminović, jedan od autora fotografija iz IC “Lotos” Tuzla, pod dojmovima izložbe kazao je: “Uz izložbu sam naučio šta je suživot. Mnogo ljudi koji su bez invaliditeta sudjelovalo je u ovim aktivnostima s osobama koje imaju neki oblik invaliditeta. Zajedno smo napravili mnogo, vidite i sami, fotografije govore sve.”

“Rad s osobama s invaliditetom obogatio je predavače, ali i one koji su postavljali izložbu, jer svaka fotografija ima svoju dušu i pobuđuje emociju, a kvaliteta je nesumnjivo tu”, kazao nam je predavač na tečaju fotografije iz Livna Marin Mamuza i dodao: “Tu je bilo nekih fotografija koje se ja uopće ne bih stidio potpisati, tako da sam izuzetno pozitivno iznenađen i zadovoljan.”

Zadovoljna je i Željka Markov, kustosica Franjevačkog muzeja i galerije “Gorica” Livno koja je kazala: “Autori fotografija, osobe s invaliditetom, dokazali su da svakako mogu parirati u društvu

Izložba fotografija u Derventi

Izložba fotografija u Tuzli

kao jednakopravni ljudi, samo ih treba ohrabrivati i poticati.”

Izložene su 72 fotografije i tako predstavljena 24 autora iz Livna, Tuzle i Dervente. Izložba je iz Livna preseljena u Derventu a zatim i u Tuzlu.

Učesnici projekta su u dvodnevnom posjetama, izložbama i tematskim diskusijama

organiziranim u Livnu, Derventi i Tuzli ostvarili nova poznanstva, posjetili znamenitosti svakog od ovih gradova te bili u mogućnosti sami javnosti prezentirati svoj rad i njegov rezultat – fotografije. Svi učesnici tečaja dobili su fotografije u trajno vlasništvo, kao i digitalne fotoaparate s kojima su sudjelovali na tečaju.

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize – Zenica

Udruženje iz Zenice nastavlja bilježiti vrhunske rezultate i osvajati titule u sportu za osobe s invaliditetom

Predstavnici Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize – Zenica posjetili su krajem januara 2016. godine JP za prostorno planiranje i uređenje Zenice upoznavši se s projektom rekonstrukcije Obalnog bulevara. S glavnim projektantom Osmanom Hidićem potvrđeno je da će biti povećana prohodnost za osobe s invaliditetom cijelom dužinom rekonstruirane trase. Na osnovu dosadašnjih iskustava u vezi s gradnjom Glavne gradske magistrale, u Udruženju očekuju poboljšanja i kvalitetno urađene “propuste” za osobe s invaliditetom, kako poprečne tako i one s obje strane trotoara. Dogovoreno ja da se međusobno kontaktira ako se uoče problemi prilikom izvođenja radova, te da se oni rješavaju prije samog završetka rekonstrukcije.

Sportista godine u invalidskom sportu

Proglašenje najboljih sportista Grada Zenice za 2015. godinu u

organizaciji Sportskog saveza Zenice upriličeno je 4. februara 2016 godine. Ova manifestacija održana je u “Banket Sali” hotela “Džananović”. I ove godine Udruženje iz Zenice iskazalo se kao kolektiv koji u kontinuitetu bilježi vrhunske rezultate u sportu za osobe sa invaliditetom. Prošlogodišnjim uspjesima dodano je priznanje za najboljeg spotistu u muškoj konkurenciji kojeg je zaslužno ponio Ferid Fazlić, dugogodišnji član Udruženja i šampion u utrkama u mehaničkim invalidskim kolicima na stotinu, dvjesto i četrsto metara. Ferid Fazlić jedan je od zeničkih pionira u atletici za osobe s invaliditetom.

Članovi udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize – Zenica pohvalili su organizaciju manifestacije smatrajući da ona iz godine u godinu prerasta u značajan sportski događaj u “Gradu sporta” i zahvalili što je prepoznat trud njihovog kolektiva, ali i pojedinaca, čime se dodatno promovira i unapređuje sport za osobe s invaliditetom.

Arhitektonske barijere

Udruženje iz Zenice kontinuirano se bavi problemom pristupačnosti, kako javnih i privatnih objekata, tako i saobraćajnica u svome gradu. Posljednja provedena aktivnost bilo je rješavanje pristupačnosti u objektu “Robna kuća Bosna”, sadašnji “VF”, u kojem se godinama nalazi kosina “reda radi”, čime je onemogućen ulaz osobama s invaliditetom u hipermarket “Konzuma”. Urgencijom u decembru 2015. godine, pokrenuta je proceduara a zatim i dobivena urbanistička saglasnost za izgradnju nove, a vlasnik prostora obezvan je da obavi gradnju prema projektu koje je načinilo Udruženje iz Zenice. Završetkom projekta jedan od većih objekata u centru grada dobiva pristupačnost za osobe s invaliditetom u prizemnom dijelu. Nažalost, stav socijalne osjetljivosti, odnosno neosjetljivost, sprečava dostupnost svih spratova, s obzirom na to da nisu rekonstruirane pokretne stepenice i pokretne trake.

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize – Jajce

Završetak Projekta “Kampanja lokalne zajednice inkluzivnije i pristupačnije za sve” i IX Skupština Udruženja

Prioritetna aktivnost Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize – Jajce jeste završetak projekta “Kampanja lokalne zajednice inkluzivnije i pristupačnije za sve”, a koji je planiran i provođen u saradnji s Koalicijom organizacija osoba sa invaliditetom Srednjobosanskog kantona. Završne aktivnosti ovog projekta su prva pristupačna osnovna škola s ugrađenim liftom i usvajanje Lokalnog akcionog plana u oblasti invalidnosti (LPAI) u Srednjobosanskom kantonu. Ovo Udruženje jedan je od nosilaca ovog projekta.

U februaru ove godine održana je IX redovna Skupština Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Jajce. Skupštini je prisustvovao i Edin Hozan, načelnik Općine.

Na sjednici IX Skupštine podnesen je Izvještaj o radu Udruženja za prošlu godinu, kao i pripadajući finansijski izvještaj.

Određene su i prioritetne aktivnosti u tekućoj godini, među kojima je potvrđivanje usvajanja

“Lokalnog akcionog plana u oblasti invalidnosti” (LPAI) u Srednjobosanskom kantonu i Općini Jajce.

Pored ostalih tačaka dnevnog reda, Skupština je informirana o učešću članova Udruženja na Međunarodnim sportskim igrama

paraplegičara i oboljelih od dječije paralize koje se održava krajem maja 2016. godine, kao i o osiguranju sredstava za ekipu koja će na takmičenju predstavljati ovo Udruženje.

Skupština je završena uz druženje s načelnikom Općine.

Sjednica Skupštine Udruženja

Obilježen 3. decembar – Međunarodni dan osoba s invaliditetom

Osobe s invaliditetom ne uživaju pristup društvu na ravnopravnoj osnovi, što se prvenstveno odnosi na prijevoz, zapošljavanje i obrazovanje, kao i na društvenu i političku participaciju

Zajednička komisija za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine u saradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Vijećem za osobe sa invaliditetom Bosne i Hercegovine, savjetodavnim tijelom pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, održala je 3. decembra 2015. godine u Plavoj sali Parlamenta Bosne i Hercegovine tematsku sjednicu povodom 3. decembra, Međunarodnog dana osoba s invaliditetom.

Na sjednici su izlagali Borislav Bojić, predsjedavajući Zajedničke komisije za ljudska prava; Predrag Jović, zamjenik Ministrice za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine; Elvira Bešlija, predsjednica Vijeća za osobe sa invaliditetom Bosne i Hercegovine; Zoran Dobraš, predsjednik Koordinacionog odbora organizacija osoba s

invaliditetom bh. entiteta Republika Srpska i član Vijeća za osobe sa invaliditetom Bosne i Hercegovine; Amira Krehić, šefica Odjela za praćenje prava osoba sa invaliditetom Institucije Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine; Ahmed Baljić, direktor Fonda za profesionalnu rehabilitaciju

i zapošljavanje osoba s invaliditetom Bosne i Hercegovine.

Istaknuto je da je Međunarodni dan osoba s invaliditetom prilika da se skrene pažnja na probleme siromaštva, visoke stope nezaposlenosti i isključenosti iz društva, s kojima se osobe s invaliditetom svakodnevno suočavaju.

3 December
**International Day of
Persons with Disabilities**

Themes for 2015
inclusive and accessible cities • improving data and statistics • invisible disabilities

2030 Agenda for Sustainable Development

take action • disability-inclusion
women with disabilities • understand disability • mobilize action
promote dignity • plan events • mainstream disability
organize forums • ensure equality
develop social policies • employment • inclusive education
social integration • advocate human rights
children with disabilities • empowerment
accessible healthcare
data collection • awareness-raising
end stigma and stereotyping

Disability-inclusive
**SUSTAINABLE
DEVELOPMENT** GOALS

Be informed! Get involved!
www.un.org/disability
enable@un.org

Konstatirano je kako osobe s invaliditetom u Bosni i Hercegovini imaju ograničene mogućnosti školovanja i ograničen pristup javnim objektima i institucijama. Državne institucije, naglašeno je, samo se djelimično pridržavaju zakona koji im nalažu osiguranje jednakih prava u društvu za osobe s invaliditetom.

Učesnici tematske sjednice podsjetili su na to da je Bosna i Hercegovina 2009. godine ratificirala Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom, a u martu 2010. godine i Opcioni protokol. Time se naša država obavezala na primjenu i provođenje međunarodnih standarda u oblasti invalidnosti

Naglašeno je i to da se, na osnovu usvojene Politike o invalidnosti u Bosni i Hercegovini, 2008. godine pristupilo izradi i usvajanju strategija o invalidnosti u Federaciji BiH i Republici Srpskoj. Kako je rečeno, obje strategije usklađene su s Konvencijom Ujedinjenih nacija i reguliraju pitanja iz dvadeset tri oblasti života i rada osoba s invaliditetom. Riječ je o oblastima socijalne zaštite, života u zajednici, pristupa zdravstvu, profesionalne rehabilitacije, osposobljavanja i zapošljavanja, obrazovanja, pristupa informacijama, kulture i sporta.

Zajednička komisija za ljudska prava, na osnovu stenograma s ove sjednice, predložit će zaključke koji će biti dostavljeni Predstavničkom domu i Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine na usvajanje.

Ova tematska sjednica imala je poseban značaj, jer je prvi put obilježavanje 3. decembra organizira nadležna institucija, a ne

Sala državnog Parlamenta – obilježavanje 3. decembra

Parlament BiH – izlaganje Borislava Bojića povodom 3. decembra

nevladin sektor, tj. neka organizacija ili koalicija udruženja osoba s invaliditetom.

Osvrt

Generalna skupština Ujedinjenih nacija u oktobru 1992. godine usvojila je Rezoluciju kojom je 3. decembar proglašen Međunarodnim danom osoba s invaliditetom (MDOI). Cilj obilježavanja ovog datuma jeste poticanje za bolje

razumijevanje problema invaliditeta u široj društvenoj zajednici, ostvarenje svih prava koje osobe s invaliditetom imaju, te njihova potpuna uključenost u društvo u kojem žive. Vlade, agencije UN-a, organizacije civilnog društva, akademske institucije i privatni sektor trebaju biti partneri s organizacijama osoba s invaliditetom.

Procjenjuje se da u svijetu živi milijardu ljudi s invaliditetom koji se suočavaju s mnogim preprekama

za uključivanje u ključnim aspektima društva. Osobe s invaliditetom ne uživaju pristup društvu na ravnopravnoj osnovi, što se prvenstveno odnosi na prijevoz, zapošljavanje i obrazovanje, kao i na društvenu i političku participaciju. Pravo na sudjelovanje u javnom životu bitno je za stvaranje stabilne demokratije, aktivno građanstvo i smanjenje nejednakosti u društvu.

Ujedinjene nacije svake godine za Međunarodni dan osoba s invaliditetom odrede temu, podteme i daju prijedlog kako obilježiti ovaj značajan datum. Ove godine odabrana je tema "Uključivanje / inkluzija je važna – pristup i osnaživanje za ljude svih sposobnosti".

S tim u vezi načinjeni su prijedlozi plana obilježavanja Međunarodnog dana osoba s invaliditetom u lokalnoj zajednici.

Uključite

Obilježavanje 3. decembra omogućava saradničke i inkluzivne sadržaje od svih sudionika – vlade, sistema UN-a, civilnog društva i udruženja osoba s invaliditetom – da se usredotoče na pitanja u vezi s uključivanjem osoba s invaliditetom u društvo i u razvojne programe.

Organizirajte

Održite forume, javne diskusije i informativne kampanje u prilog tema Međunarodnog dana osoba s invaliditetom. Raspravljajte i razmijenite iskustva, ideje, prijedloge, u svrhu osnaživanje osoba svih sposobnosti u razvojne programe, s ciljem potpunog uključjenja u lokalne zajednice.

3 December
**International Day of
People with Disability**

Proslavite

Planirajte i organizirajte nastupe posvuda, promovirajte doprinose osoba s invaliditetom kao nosioce promjena u zajednicama u kojima žive. Promovirajte osobe s invaliditetom omogućavajući im da shvate svoj potencijal, bilo kroz muziku, sport, akademsku zajednicu i/ili interpersonalne vještine.

Poduzmite aktivnosti

Glavni fokus MDOI je praktično djelovanje za ostvarenje ciljeva Dana za osobe s invaliditetom i lokalnih zajednica. Dakle, treba istaknuti najbolje prakse i razmišljati o izradi preporuka lokalnim političkim liderima, čelnicima političkih stranaka,

preduzećima, akademskim institucijama, kulturnim centrima i ostalima. Radite kako bi se osiguralo da vaše djelovanje ostavlja naslijeđe novim generacijama i donosi trajne promjene.

Recite nam!

Ako obilježavate Međunarodni dan osoba s invaliditetom u svojoj zajednici, a željeli biste podijeliti inovativnu ideju koja uključuje i druge zainteresirane strane, kao što su vaše vlade, agencija UN-a, udruženja osoba s invaliditetom i druge NVO, informirajte nas o tome. Mi ćemo predstaviti vašu ideju na našim web stranicama, te informirati i potaknuti druge da učine isto. Molimo da nam pošaljete Vaše ideje na e-mail: enable@un.org

Direktor Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom FBiH

Ahmet Baljić: Osobe s invaliditetom često nadmašuju one bez invaliditeta

“Kroz javne pozive Fonda dodjeljuju se sredstva kojim se podržavaju novo zapošljavanje osoba s invaliditetom, njihovo radno osposobljavanje, dokvalifikacija i prekvalifikacija, uključujući programe i projekte vezane za poboljšanje uvjeta rada osoba s invaliditetom, održivost njihove uposlenosti i podršku poslodavcima koji upošljavaju osobe s invaliditetom”

- Zahvaljujemo što ste se odazvali pozivu za ovaj razgovor i molimo Vas da našim čitaocima predstavite Fond na čijem ste čelu?

Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom FBiH relativno je “mlada” institucija. Pravno je ustanovljena 2010, a s operativnim radom počeo je 2011. godine, kada je objavljen i prvi javni poziv za poticanje uposlenja i profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom. Osnovna misija Fonda jeste osigurati podršku osobama s invaliditetom kako bi se omogućilo njihovo ravnopravno učešće u društvenim tokovima, prvenstveno privrednim, ali i uspješno djelovanje i integracija osoba s invaliditetom u šire društvene tokove.

- Direktor ste Fonda od 2015. godine. Kakve su aktivnosti i planovi koje ste, pretpostavljamo, zacrtali?

Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom trenutno poduzima niz aktivnosti i može se reći da se nalazimo u fazi konsolidacije svoga djelovanja nakon imenovanja novih upravljačkih i rukovodnih struktura krajem 2014. godine, odnosno u prvoj polovini 2015. godine, kada sam i stupio na dužnost direktora. Trenutno radimo na završnim doradama i kompletiranju baze podataka korisnika sredstava s jedne strane, te baze podataka poslodavaca, odnosno obveznika uplate posebnog doprinosa na ime poticaja za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom s druge strane. Fond intenzivno radi i na promociji svog djelovanja i predstavljanja mogućnosti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja po kantonima, kako

bi se osiguralo učešće što većeg broja osoba s invaliditetom na javnim pozivima Fonda.

Pored toga, poduzimamo i mnoge druge aktivnosti, kao što su izrada ažuriranih, kvalitetnijih pravilnika o dodjeli sredstava, analiza i reorganizacija arhiva Fonda, saradnja s drugim institucijama u pogledu povećane kontrole naplate posebnog doprinosa, kontrole validnosti dokumentacije na osnovu koje se ostvaruju prava iz zakona itd. Već smo izradili opsežnu studiju o radu Fonda s detaljnom analizom stanja i smjernicama daljeg djelovanja. Također smo usvojili novu sistematizaciju radnih mjesta kako bi se osigurali kvalitetniji rad i adekvatna podrška korisnicima sredstava Fonda. Ovo su neke od značajnijih aktivnosti, mada ima još dosta toga što bi se moglo spomenuti.

- U kojim rokovima očekujete realno izvršenje zacrtanih aktivnosti i planova?

Što se tiče rokova, a u vezi s izradom baza podataka, što je posao koji je praktično okončan, moram reći da se radi o obimnom poslu s obzirom na to da vođenje ove vrste evidencije u prošlosti praktično nije niti postojalo. Provedba ovog projekta u konačnici treba polučiti dva efekta – prvi je osiguranje potpuno transparentnog djelovanja Fonda i pravednije i izbalansiranije raspodjele sredstava kako prema pojedinačnim korisnicima, tako i po osnovu regionalne zastupljenosti. Drugi, iznimno bitan efekt jeste davanje akcenta prihodovnoj strani, odnosno osiguranju značajnijeg iznosa sredstava za poticanje upošljavanja osoba s invaliditetom u budžetu Fonda kroz povećanu kontrolu i obraćanje poslodavcima koji su obavezni uplaćivati sredstva u Fond na ime posebnog doprinosa, ali i pokretanje pravnih radnji prema svim poslodavcima koji se ogluše o ovu obavezu.

Moram reći da je ova bilo posve u drugom planu u ranijem periodu, odnosno nisu poduzimane nikakve značajnije aktivnosti na osiguranju većeg iznosa sredstava za naše krajnje korisnike.

Sa zadovoljstvom mogu reći da je to jedna od prioritetnih aktivnosti koje smo poduzeli u periodu od približno godinu dana. Baze podataka već su završene, te se dopunjavaju i ažuriraju na redovnoj osnovi, a poslodavcima koji prema evidenciji ne poštuju zakonske obaveze šalju se opomene. Što se tiče naših ukupnih napora za osiguranjem podrške za što veći broj lica s invaliditetom i efikasnosti u pružanju pomoći putem Fonda, mislim da dovoljno govori

Izrada baze podataka korisnika sredstava i baze podataka poslodavaca praktično je okončana. Riječ je o obimnom poslu s obzirom na to da vođenje ove vrste evidencije u prošlosti praktično nije postojalo. Provedba ovog projekta osigurava potpuno transparentno djelovanje Fonda i pravedniju i izbalansiraniju raspodjelu sredstava kako prema pojedinačnim korisnicima, tako i po osnovu regionalne zastupljenosti

činjenica da smo samo u periodu od imenovanja novih upravljačkih i rukovodnih struktura osigurali uposlenje za oko 800 osoba s invaliditetom, dok je u ukupnom prethodnom periodu od osnivanja Fonda podrškom Fonda bilo uposleno približno 640 osoba.

- **Koje su objektivne mogućnosti, vrste i kapaciteti pomoći koje Fond može ponuditi?**

Ako bismo govorili o mogućnostima i kapacitetima kojima raspolaže Fond, to pitanje je usko vezano i uz ograničenja i kako objektivne tako i subjektivne prepreke koje nam stoje na putu da u potpunosti ispunimo ciljeve. Što se tiče oblika pomoći koju Fond nudi, mi u potpunosti subvencioniramo kroz refundacije doprinose na plate za sve osobe s invaliditetom zaposlene pod posebnim uvjetima definiranim Zakonom, uključujući one koji se samozapošljavaju osnivanjem određene vrste samostalne djelatnosti.

- **Kako potencijalni korisnici, pravna i fizička lica, mogu ostvariti podršku Fonda?**

Kroz javne pozive Fonda dodjeljuju se sredstva kojim se podržavaju novo zapošljavanje osoba s

invaliditetom, njihovo radno osposobljavanje, dokvalifikacija i prekvalifikacija, uključujući programe i projekte vezane za poboljšanje uvjeta rada osoba s invaliditetom, održivost njihove uposlenosti i uopće podršku poslodavcima koji upošljavaju osobe s invaliditetom, odnosno samim uposlenicima.

- **Koji su problemi s kojima se suočavate u radu Fonda?**

Kao i u svakoj drugoj djelatnosti, ključni faktor ili prepreka jesu finansijska sredstva. Sa žaljenjem moram konstatirati da se u proteklom periodu veliki broj poslodavaca ponašao krajnje neodgovorno u pogledu uplate posebnog doprinosa, što je njihova zakonska obaveza, te su time direktno utjecali na onemogućenje ostvarenja zakonom zagaraniranog prava osobama s invaliditetom na poticanje njihovog uposlenja i profesionalne rehabilitacije. Također, moram reći da su se ranije strukture u Fondu prema ovom pitanju odnosile krajnje indolentno, odnosno da je segment ostvarenja prihoda Fonda u korist osoba s invaliditetom bila potpuno "zapuštena" djelatnost. Kako sam već rekao, taj pristup je značajno promijenjen i u velikoj mjeri zahvaljujući razumijevanju i podršci Vlade Federacije BiH

Ahmet Baljić, direktor Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom FBiH

te relevantnih vladinih institucija. Proces uvođenja reda, kontrole naplate doprinosa i u konačnici sankcioniranje onih koji ne poštuju zakon već uveliko je u fazi realizacije, a rezultati tog rada će vjerujemo biti i kratkoročno vidljivi, ali će imati i dugoročan pozitivan značaj za osobe s invaliditetom i njihovu poziciju u društvu.

- **Fond ima svoja pravila. Koju vrstu pomoći preferirate – samozapošljavanje ili otvaranje preduzeća ili podršku postojećim preduzećima koji zapošljavaju osobe s invaliditetom?**

Ako bismo govorili o nekom poželjnom obliku pomoći koji u Fondu preferiramo, moram reći da je, u skladu s prioritetima definiranim Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom, prioritet Fonda uključivanje osoba s invaliditetom u opće

društvene tokove i njihova potpuna integracija i otklanjanje svih oblika segregacije ili diskriminacije prema ovoj populaciji. S tim u vezi, Fond težište stavlja na podršku zapošljavanju osoba s invaliditetom pod općim uvjetima, odnosno na otvorenom tržištu rada u javnom i privatnom sektoru.

I društva za zapošljavanje osoba s invaliditetom i zaštitne radionice imaju svoje mjesto, ali je naš cilj, ipak, vidjeti osobe s invaliditetom kao priznate, prepoznate ravnopravne i potpuno u društvo integrirane građane, doprinosioce društvenom razvoju. Smatram da tu ulogu ova populacija i zavređuje, svojim ljudskim kvalitetama, upornošću, discipliniranošću i savjesnošću, čime u značajnoj mjeri ne samo da su u stanju potpuno kompenzirati određene psihofizičke poteškoće nego i često nadmašuju učinke

osoba bez invaliditeta, što je fenomen o kojem svjedoče brojna međunarodna istraživanja.

- **Kakvo je stanje u vezi s profesionalnom rehabilitacijom i prekvalifikacijom osoba s invaliditetom?**

Nakon provedenih analiza o učincima tih aktivnosti koje bi, da citiram Zakon, za cilj trebale imati da se osoba sa invaliditetom osposobi za odgovarajući posao, uposli, posao zadrži i u njemu napreduje, mogu reći da nikako nismo bili zadovoljni podacima do kojih smo došli. Veoma mali ili neznan broj osoba za koje su razne ustanove i drugi subjekti navodno proveli mjere profesionalne rehabilitacije godinama poslije niti su uposlene, niti su za neke konkretne poslove osposobljene, jer gotovo niko od njih nije sam pokrenuo neku vrstu djelatnosti. Nažalost, mogu slobodno reći da smo u ranijem

Sastanak predstavnika Fonda s predstavnicima Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo

periodu imali profesionalnu rehabilitaciju samo na papiru i da su krajnju korist u mnogo većoj mjeri ostvarivali različiti subjekti koji su provodili navodne mjere profesionalne rehabilitacije nego osobe s invaliditetom, koje su trebale biti istinski korisnici i prioriteti.

Odlučili smo takvoj praksi stati u kraj pa će u novim pravilnicima za dodjelu sredstava, za koje vjerujem da će se primjenjivati već od narednog javnog poziva, biti precizno navedena konkretna mjerila, uspješnosti odnosno rezultati provedene rehabilitacije za koje aplikanti moraju garantirati, ili će u suprotnom biti suočeni s obavezom

povrata doznačenih sredstava, pa čak i mogućeg pravnog postupka.

Također, što se tiče subjekata koji su u ranijem periodu od Fonda dobili značajna finansijska sredstva, potrudit ćemo se da uvedemo kriterij po kojim bi takvi, može se reći ranije i povlašteni korisnici sredstava Fonda, ubuduće prilikom apliciranja bili obvezani samostalno provesti određene mjere vezane za zaposlenje i profesionalnu rehabilitaciju osoba s invaliditetom.

- **Kako ocjenjujete saradnju s osobama s invaliditetom, odnosno s njihovim udruženjima i edukaciju osoba s invaliditetom za korištenje sredstava i pomoći Fonda?**

Što se tiče saradnje Fonda s osobama s invaliditetom i njihovim udruženjima, moram reći da imamo korektnu saradnju. Nakon obilaska kantona i edukacije ove populacije o njihovim pravima vezano uz djelokrug Fonda, naišli smo na pozitivne reakcije ljudi od kojih veliki broj ranije čak nije niti znao da Fond postoji.

Drago mi je što mogu istaknuti da smo novom sistematizacijom u Fondu predvidjeli ustanovljenje odjeljenja čiji je zadatak pružanje usluga, informacija i drugih oblika pomoći ciljnoj populaciji. Jedan od problema s kojim smo se suočili bio je i taj da veliki broj aplikanta podnosi manjkave i nepotpune

aplikacije, pa su iz tih formalnih razloga bivali isključeni iz dodjele sredstava. Uspostavom nove službe, novog odjeljenja čiji isključivi fokus je na pružanju pomoći osobama s invaliditetom, nadamo se da će i taj problem biti otklonjen.

- **Želite li za kraj reći nešto što Vas nismo pitali?**

Iako pred nama još uvijek stoji mnogo posla, moram iskazati zadovoljstvo reakcijama na koje nailaze naše aktivnosti, kao i podrškom koju u tom procesu dobijamo kako od osoba s invaliditetom tako i od službenih institucija i organa.

Bitno je da svi učesnici i doprinosioci u ovom procesu shvate kako je riječ o osnovnim ljudskim pravima čije je poštivanje stvar obaveze ali i ljudskosti, a nikako nekakav poklon ili privilegija koju

neko treba da osobama s invaliditetom velikodušno prizna.

Osobe s invaliditetom koje se zapošljavaju, samozapošljavaju i formiraju društva za zapošljavanje jedan su od značajnih pokretača i doprinosioca razvoju društva i države u cjelini, jer je, u pravilu, riječ o populaciji, odnosno pravnim subjektima, koji se, osim po iznimnoj produktivnosti, ističu i po redovnom i potpunom izmirivanju svih obaveza prema državi u vidu poreza i drugih dadžbina, što je vidljivo iz njihovih izvještaja o

poslovanju koje dostavljaju i našem Fondu. Time osobe s invaliditetom direktno doprinose povećanju prihoda u budžete kojim se omogućava razvoj i upošljavanje u Bosni i Hercegovini. Nadam se i vjerujem da ćemo u skorij budućnosti o osobama s invaliditetom i procesima njihovog punog, ravnopravnog učešća u društvenim tokovima govoriti u kontekstu jedne od najpozitivnijih priča i društvenih uspjeha, koja će mnogo manje biti opterećena problemima s kojim se ova populacija i dalje suočava.

Od imenovanja novih upravljačkih i rukovodnih struktura krajem 2014. i početkom 2015. godine osigurali smo uposlenje za oko 800 osoba s invaliditetom, dok je u ukupnom prethodnom periodu od osnivanja Fonda podrškom Fonda bilo uposleno približno 640 osoba

LIČNA KARTA FONDA

Parlament Federacije BiH donio je na sjednici Predstavničkog doma 28. jula 2010. godine i sjednici Doma naroda 29. jula 2010. godine Odluku o osnivanju Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom (br. PF01-02-920/10 od 29. 7. 2010. godine, koja je objavljena u "Službenim novinama Federacije BiH" br. 48/10 od 9. 8. 2010. godine). Sjedište Fonda je u Sarajevu (ulica Vilsonovo šetalište 10, Općina Novo Sarajevo).

Fond obavlja sljedeće poslove: provodi politiku razvoja i unapređivanja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom, osim obrazovnih ustanova čija je osnovna djelatnost sticanje osnovnog i srednjeg obrazovanja; finansira i sufinansira profesionalnu rehabilitaciju i osposobljavanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom; finansira i sufinansira programe razvoja privrednih društava za zapošljavanje osoba s invaliditetom i zaštitnih radionica; finansira i sufinansira programe za podržavanje zaposlenosti osoba s invaliditetom; nadzire ostvarivanje prava na novčanu nadoknadu, stimulans i korištenje drugih sredstava Fonda; obavlja isplate novčanih nadoknada i stimulansa; vrši refundaciju sredstava uplaćenih doprinosa, poreza na dohodak i dijela plaća za osobe s invaliditetom zaposlene u zaštitnim radionicama; provodi politiku razvoja i unapređivanja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom; nadzire pravilnost obračuna novčane nadoknade i vjerodostojnost dokaza i drugih dokumenata u skladu sa zakonom; ostvaruje saradnju s međunarodnim i domaćim donatorskim, vladinim i nevladinim organizacijama u cilju razvijanja projekata i prikupljanje sredstava u svrhu provođenja aktivnosti Fonda; vrši i druge poslove predviđene zakonom i važećim propisima te aktima Fonda.

Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom

Nemojte odustajati od svojih snova

Nakon teške saobraćajne nesreće u dvadeset osmoj godini Bešir Bečić postao je paraplegičar. Nedugo poslije se oženio, redovni je sportski takmičar i uspješni proizvođač meda

Zovem se Bešir Bečić. Živim u Drežnicama kod Mostara. Rodio sam se 1983. godine i već sam pet godina u invalidskim kolicima. Nakon teške saobraćajne nesreće ostao sam paraplegičar.

Liječenje i oporavak bili su naporni i dugotrajni. Sedam dana sam proveo u komi i imao opet teških operacija. Na intenzivnoj njezi ležao sam cijeli mjesec. Slijedila su četiri mjeseca fizikalne terapije, koja me je osposobila da samostalno koristim invalidska kolica. Sve vrijeme oporavka uz mene su bili moja porodica i djevojka, koji su mi dali punu potporu i nadu za život.

Vrativši se kući susreo sam se različitim problemima. Uvjeti za korištenje invalidskih kolica nisu bili arhitektonski prilagođeni, pa sam uz pomoć porodice i prijatelja renovirao prizemlje i kat prilagođivši ih svojim potrebama.

Prije nesreće i stradanja bio sam aktivna osoba, pun života, imao mnogo snova i želja. Saobraćajna nesreća promijenila mi je život u potpunosti.

Povratkom kući i ulaskom u "novi" životu u invalidskim kolicima nisam se želio zatvarati u

"četiri zida", mada se u početku sve svodilo na boravak u kući i povremeni odlazak na liječničku kontrolu. Želio sam to promijeniti, ponovo postati aktivan i tako pomoći sebi i svom porodičnom okruženju te dati pozitivan primjer borca i istrajne osobe bez obzira na sve životne prepreke. Donio sam važnu odluku – zaprosio sam svoju tadašnju djevojku. Vjenčali smo se. To mi je mnogo značilo i pokrenulo me na sljedeće korake povratka u društveni život.

Imao sam želju ponovo sjesti za volan. Kupio sam auto s adaptiranim ručnim komandama za osobe s invaliditetom i to mi je omogućilo veću aktivnost. Sljedeće je bila želja da nešto konkretno radim.

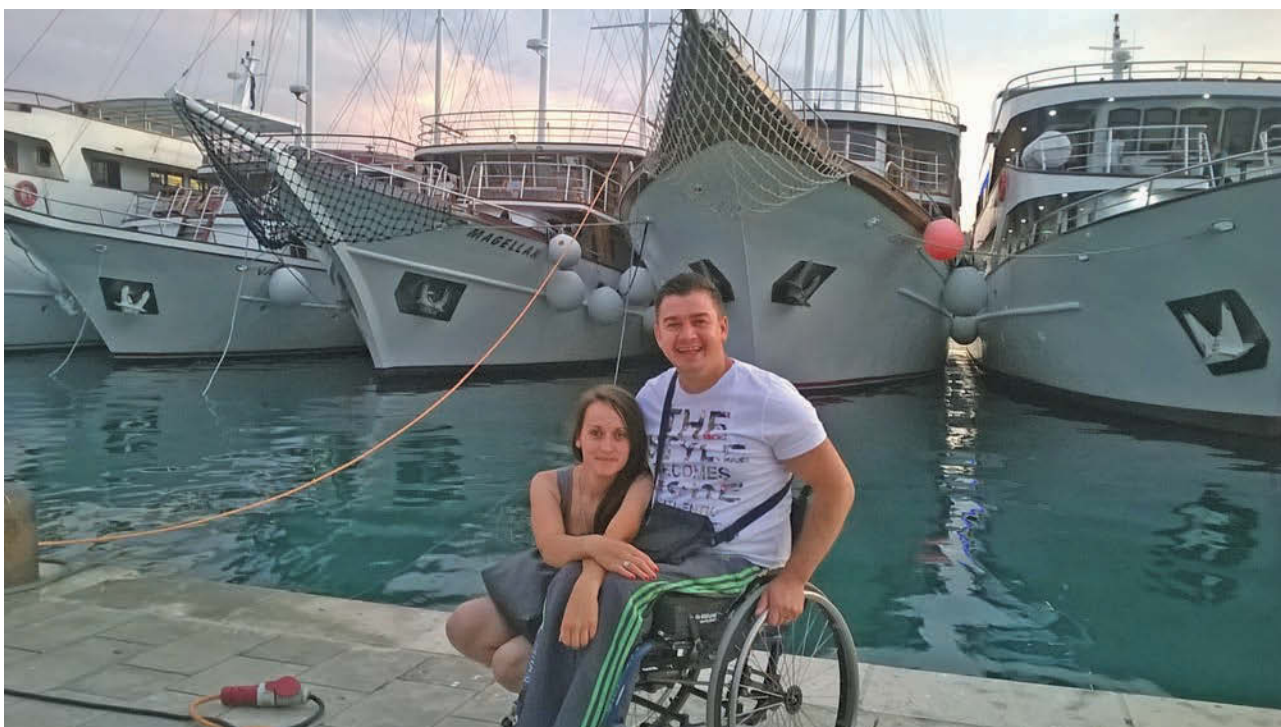
Prvo se učlanjujem u Udrugu paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Hercegovačko-neretvanskog kantona. Upoznajem predsjednika Udruženja Marka Ravlića i od tad postajem aktivan član Udruge. Već tri godine učestvujem u sportskim takmičenjima na nivou Bosne i Hercegovine. Ova su mi takmičenja omogućila druženje i sticanje novih prijatelje s kojim razmjenjujem

Proizvodi firme "Euro Med", Bešira Bečića

različita iskustva. Svake godine naša Udruga organizira sedmodnevni oporavak i rehabilitaciju u hotelu – rehabilitacijskom centru "Biokovka" u Makarskoj.

Ideju da radom svoj život učinim još potpunijim dobio sam zahvaljujući ocu koji se bavio pčelarstvom. Nakon povrede i operacija imunitet mi je bio vrlo slab. Zahvaljujući

Bešir Bečić sa suprugom

očevom pčelarstvu, odnosno pčelinjim proizvodima – medu, matičnoj mliječi, polenu i propolisu – moj imunološki sistem znatno se popravio a time je i moje opće zdravstveno stanje postalo bolje. Međutim, nakon nesreće i skrbi oko mene, otac nije mogao voditi i punu brigu o pčelama. Zbog toga smo izgubili veliki broj pčelinjih

*Bešir Bečić
na sportskom takmičenju*

društava. To me ponukalo da donesem odluku o aktivnom bavljenju pčelarstvom.

Kroz druženja dolazim do informacija da bih uz pomoć Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom mogao osnovati samostalnu djelatnost. Odlučio sam spojiti korisno s ugodnim i registrirati samostalni obrt – firmu za uzgoj pčela pod nazivom “EURO MED”. Pri samoj registraciji samostalnog obrta nisam imao poteškoća, ali sam nailazio na razna, ne baš ugodna, pitanja koja su bila u vezi moga stanja, tipa: da li ćeš ti to moći, da li ćeš uspjeti s obzirom na svoje fizičke sposobnosti i slično. Nisam na to obraćao veliku pažnju. Imao sam jasan cilj i u tom sam uspio, naravno, uz pomoć porodice i supruge koji su uvijek uz mene.

Financijsku pomoć za moju djelatnost dobio sam od Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom i

to konkretno za uplatu minimalne plate i doprinosa za penzijski fond za period od godinu dana.

Sve ostalo finansiram iz vlastitih sredstava i zarade od prodaje meda i ostalih pčelinjih proizvoda.

Budući da sam tek 2015. godine pokrenuo obrt, planiram u budućnosti proširiti pčelinjak i povećati proizvodnju pčelinjih proizvoda. Zbog svoje ljekovitosti, pčelinji proizvodi veoma su traženi na tržištu, kako na domaćem tako i na inostranom. Nadam se da ću u budućnosti uspjeti osigurati stalno tržište za svoje pčelinje proizvode.

Svi koji žele originalne i provjerene pčelinje proizvode mogu me kontaktirati preko mog Facebook profila: “besir becic”.

Nadam se da ću ovim svojim pozitivnim primjerom pomoći osobama s istim ili sličnim problemima da pomjere granicu razmišljanja i uz pomoć želje i rada dosegnu svoj cilj. Ne odustajte od snova, razmišljajte samo pozitivno.

Primjeri zapošljavanja osoba s invaliditetom

Udruženja iz Livanjskog i Unsko-sanskog kantona, Zenice, Doboja Jug, Jajca i Velike Kladuše

Udruga paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Livanjskog kantona

Zapošljavanje osoba s invaliditetom još je tabu tema u Livanjskom kantonu. Osobe s invaliditetom nisu upoznate s mogućnostima zapošljavanja, a nema ni interaktivnog kontakta sa Zavodom za zapošljavanje. Što se tiče državnih ustanova i zakonske obaveze o zapošljavanju osobe s invaliditetom na određeni broj zaposlenika, niko o tome ne vodi brigu, a ponajmanje inspekcijske službe. Ostala privatna privredna društva nisu zainteresirana da zapošljavaju osobe s invaliditetom, pa ni onda kad nemaju nikakvu obavezu prema novozaposlenoj osobi, kao što je to slučaj prilikom korištenju sredstava i podrške Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Jedina osoba s invaliditetom u stanju paraplegije zaposlena u kantonalnom Javnom sektoru nastanjena je u Glamoču. Nakon što smo kontaktirali tu osobu, kako

bismo imali konkretnije podatke, prvo smo dobili pristanak za razgovor, ali je ubrzo otkazala dogovor s obrazloženjem da ne želi javno pričati o svom zaposlenju?

Podaci o zapošljavanju nekih drugih osoba s invaliditetom nisu nam poznati, niti su dostupni kod nadležnih službi za zapošljavanje, kao ni kod onih koje skrbe o osobama s invaliditetom. Prema svim nama dostupnim podacima, u Livanjskom kantonu, izuzev spomenute osobe iz Glamoča, nema zaposlenih osoba s invaliditetom.

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica

Iako je problem zapošljavanja osoba s invaliditetom u Zenici i Zeničko-dobojskom kantonu znatno prisutan, precizne podatke veoma je teško dobiti. Informacije do kojih smo došli o broju zaposlenih osoba s invaliditetom na područja ovog Kantona nisu potpune i zvanične, s obzirom na

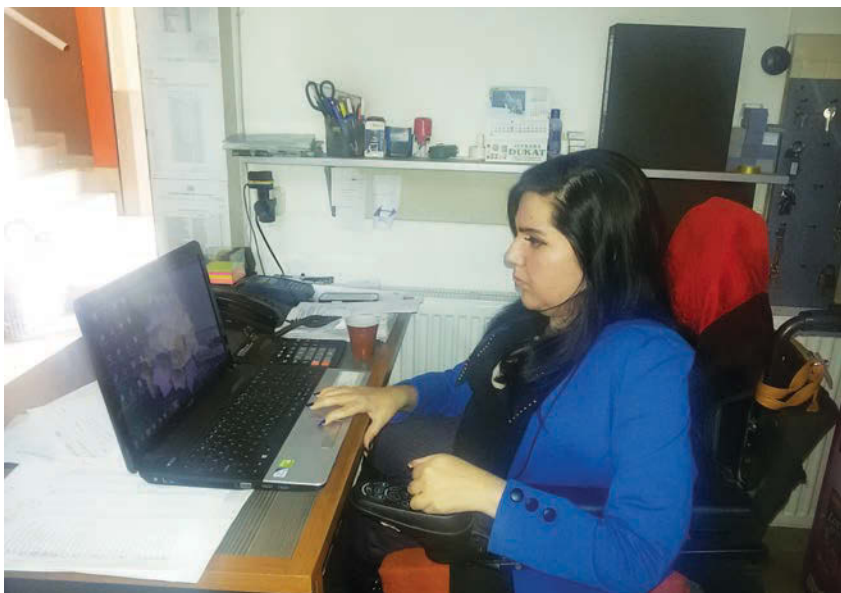
to da u nadležnim službama ne postoje odgovarajuće evidencije.

Prema informacijama kojima raspolažemo, u državnim institucijama nema zaposlenih osoba s invaliditetom. Izuzetak je pomoćnik Ministra za rad i socijalnu politiku Zeničko-dobojskog kantona koji je ratni vojni invalid.

Državne firme uglavnom ne poštuju zakonsku odredbu da na određeni broj zaposlenih moraju zaposliti propisani broj osoba s invaliditetom, ili plaćati naknadu Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, kao i naknadu po svakom nezaposlenom iz kategorije osoba s invaliditetom.

Većina privatnih preduzeća pridržava se odredbi Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, ali je uglavnom riječ o osobama s nižim stepenom invaliditeta (60-70%).

Problem je i zloupotreba Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom od određenog broja preduzeća, jer su zabilježene prevare i zloupotrebe

Članica zeničkog Udruženja na radnom mjestu

sredstava dobijenih od Fonda koja su trošena nenamjenski, tj. radnici – osobe s invaliditetom – bili su fiktivno zaposleni ili primljeni na posao ali su ubrzo, prije zakonskog roka, otpušteni s posla. Prema našim saznanjima, od 62 osobe s invaliditetom zaposlene u protekle četiri i po godine u Zenici, šest ih je odmah otpušteno, a većina je danas u vlastitom biznisu.

Kad je riječ o samozapošljavanju, situacija je povoljnija nego kod zapošljavanja u preduzećima – i javnim i privatnim. Do preciznih podataka o samozapošljavanju nismo mogli doći iz objektivnih razloga. Određen broj osoba s invaliditetom koristi i pogodnosti zapošljavanja pri aktivnim udruženjima osoba s invaliditetom.

U Zenici postoji i preduzeće “DMP”. Osnovano ga je još 1992. godine Udruženja oboljelih od distrofije i mišićne atrofije. Ova je firma danas, zbog neodgovornosti pojedinaca i uzurpiranja prava, u potpunoj blokadi i ne može ostvariti svoju osnovnu djelatnost. Ne zadovoljava uvjete Fonda, računani

su joj blokirani, obaveze za penzijsko i zdravstveno osiguranje nisu izmirene. Zbog svega toga gubi se velika šansa za zapošljavanje i rehabilitaciju u ovom gradu i kantonu.

Neophodno je podsticati osobe s invaliditetom da se dokvalificiraju, prekvalificiraju i školuju i da to pravo traže od nadležnih kantonalnih službi, jer sve troškove svakako snosi Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom i to do 5.000 KM po školskoj godini.

Osobe s invaliditetom iz Zenice slabo koriste mogućnosti koje pruža Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje Federacije BiH. Za protekle četiri i po godine iz Zenice su samo šezdeset dvije osobe s invaliditetom bile finansirane u zapošljavanju i samozapošljavanju. Među ovim zaposlenicima njih šest izmanipulirano je od poslodavaca koji su uzeli novac od Fonda, a radnike su otpustili.

Na osnovu dostupnih podataka, zapošljavanje osoba s invaliditetom u Zenici poljednjih godina godina

teklo je ovako: u 2011. godini nije zaposlena niti jedna osoba s invaliditetom; u 2012. godini zaposleno je dvanaest osoba; u 2013. godini jedanaest, ali je četvero odmah otpušteno, što je zakonski prekršaj ali nemamo podatke da li je to sankcionirano; u 2014. godini zaposleno je sedamnaest osoba, a dvije su otpuštene prije isteka zakonskog roka; u 2015. godini zaposlene su dvadeset dvije osobe s invaliditetom po Javnom pozivu od 22. oktobra 2015. godine.

Treba napomenuti da za ove četiri i po godine nijedna osoba s invaliditetom iz Zenice nije koristila pravo na profesionalnu rehabilitaciju, koja podrazumijeva školovanje, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju, osposobljavanje i slično.

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Doboj Jug

Zapošljavanje osoba s invaliditetom svakako je prioritet u programu rada Udruženja i toj aktivnosti posvećuje se velika pažnja. U proteklih nekoliko godina, otkako je donesen Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine i osnivanjem Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, mi smo u Udruženju kroz razne programe Kantonalnog i Federalnog zavoda za zapošljavanje zapošljavali članove Udruženja koji su na evidenciji Biroa za zapošljavanje.

U općini Doboj Jug imamo uposlenu osobu s invaliditetom u instituciji lokalne uprave. Riječ je o osobi kojoj je amputirana desna ruka, a koja radi na poslovima

Ejub Mešić, sabadžija, Doboj Jug

matičara. U općini imamo i neznan broj osoba manjeg stepena tjelesnog invaliditeta koji rade u privatnom sektoru na poslovima portira, pomoćnih radnika i sl.

Kada je riječ o paraplegičarima i tetraplegičarima, u Udruženju smo posebnu pažnju posvetili zapošljavanju osoba s ovim najtežim oblicima invaliditeta.

Od 2008. godine zapošljavali smo paraplegičare i tetraplegičare u samom Udruženju, na određeno vrijeme, a pomogli smo im i prilikom samozapošljavanja. Putem programa Zavoda za zapošljavanje i Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom zaposlili smo pet osoba s invaliditetom, od kojih su četiri osobe sa stopostotnim stepenom invaliditeta a jedna osoba s osamdesetpostotnim stepenom invaliditeta. Od tih pet osoba s invaliditetom, tri smo zaposlili u našem Udruženju, a putem Fonda za zapošljavanje dvije osobe s

invaliditetom ostvarile su samozapošljavanje-vlastiti obrt.

Trenutno u općini imamo dvije osobe sa stopostotnim invaliditetom, jednu u stanju tetraplegije koja ima vlastiti obrt – urar (samozapošljavanje) i jednu oboljelu od dječije paralize koja je zaposlena u našem Udruženju na određeno vrijeme.

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Jajce

U općini Jajce nezaposlen je veliki broj osoba s invaliditetom i nalazi se na evidenciji Biroa za zapošljavanje.

Osobe s invaliditetom teško ostvaruju svoja prava, iako poslodavci, i u privatnom i u javnom sektoru, imaju znatne olakšice pri zapošljavanju osoba s invaliditetom, jer na svakih petnaest uposlenih poslodavci bi, prema Zakonu o

profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, morali zaposliti jednu osobu s invaliditetom. Iako postoji Fond za zapošljavanje osoba s invaliditetom, koji ulaže velika sredstva, u općini Jajce ta se mogućnost i pogodnost skoro nikako ne koristi, što je na štetu osoba s invaliditetom.

Uz sve probleme i poteškoće na koje osobe s invaliditetom nailaze kod zapošljavanja, naše Udruženje ima i pozitivne primjere u zapošljavanju osoba s invaliditetom.

Naš član Dario Svirač, paraplegičar, već treću godinu zaposlen je na poslovima računovođe u firmi koja proizvodi peći za grijanje. Kako sam kaže, zadovoljan je poslodavcem i ličnim primanjima, kao i osjećajem da je ravnopravan s ostalim radnicima.

Ramiz Humić također je primjer kako se može raditi i pored činjenice što je osoba sa sedamdesetpostotnim invaliditetom. Pokrenuo je, sa svojom suprugom, privatni stolarske

biznis još prije petnaest godina. Ramiz u svojoj firmi uspješno proizvodi stolove, stolice i druge drvene predmete za potrebe domaćinstva. Stolarske mašine prilagodio je svojim mogućnostima i ostvaruje zavidne tržišne rezultate, osiguravajući na taj način pristojnu egzistenciju za sebe i svoju porodicu.

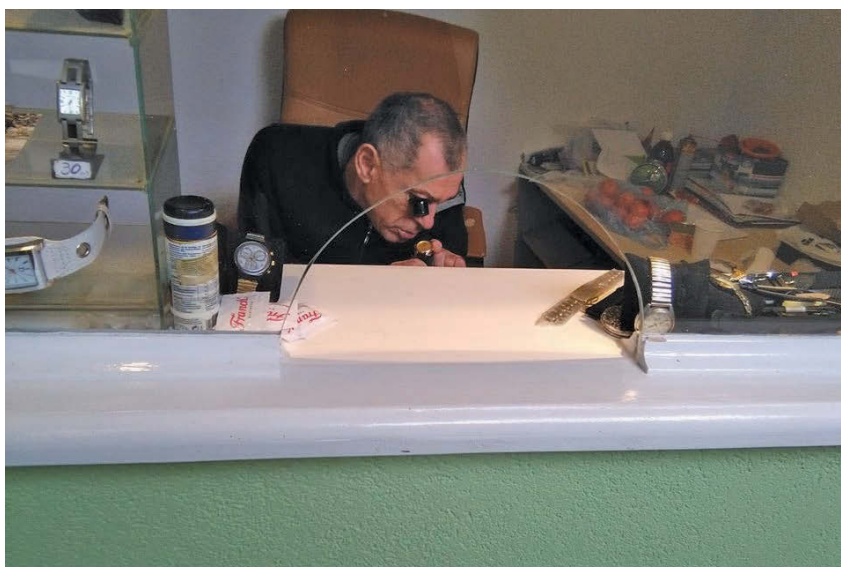
Treći pozitivan primjer je Emir Zejnilagić, predsjednik našeg Udruženja, koji je završio urarski zanat u Zagrebu 1979. godine, iako od pete godine boluje od dječije paralize. Zbog bolesti i teškog stepena invaliditeta Emir je ostvario pravo na invalidsku penziju, ali nije odustao od svog zanata i rada. Nastavio je s dopunskim radom, prema programu samozapošljavanja, u svojoj urarskoj radnji. Njegova predanost radu i stručnost donijeli su mu atribut najboljeg sahadžije u Jajcu, ali i omogućili pristojnu zaradu i stabilnu egzistenciju.

Naše Udruženje ima želju i planove još više se angažirati u vezi sa zapošljavanjem osoba s invaliditetom, s naglaskom na zapošljavanje u gradskim javnim ustanovama – općini, školama, bolnici, komunalnom preduzeću, jer bi upravo javne ustanove i preduzeća morale biti primjerima zapošljavanja osoba s invaliditetom, a imaju mogućnosti i kapacitete za to.

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Unsko-sanskog kantona

Zapošljavanje osoba s invaliditetom evidentan je problem u našem Kantonu, kao i u većini ostalih kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Prema našim saznanjima, u Sanskom Mostu zaposleno je pet

Emir Zejnilagić, sahadžija, Jajce

osoba s invaliditetom i to sve u javnim ustanovama – u Općini, Općinskom sudu, Domu zdravlja i Srednjoj mješovitoj školi.

Ostali privredni subjekti, na žalost, nisu zainteresirani da zaposle osobe s invaliditetom, iako im i Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom to nalaže, a Fond za rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom omogućava značajnu podršku i povlastice.

Ni samozapošljavanje nije prisutno, ali to je problem samih osoba s invaliditetom, odnosno njihova neobaviještenost o mogućnostima koje im pruža Fond za rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom ali, istine radi, i njihova nezainteresiranost za radnim angažmanom, školovanjem, prekvalifikacijom i rehabilitacijom.

Naše Udruženje nastoji biti aktivan sudionik kad je riječ o zapošljavanju i samozapošljavanju osoba s invaliditetom i planirano je intenzivnije educiranje i animiranje osoba s invaliditetom za korištenje mogućnosti koje pruža Fond

za zapošljavanje. Također, u planu je i aktivnije djelovanje prema kantonalnim i općinskim vlastima, odnosno njihovim nadležnim službama da se još više angažiraju kod zapošljavanja osoba s invaliditetom, pogotovo kod privatnih preduzeća i firmi s državnim vlasništvom, jer tu postoji neiskorišten prostor i kapacitet za zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Velika Kladuša

U Velikoj Kladuši problem opće nezaposlenosti veoma je prisutan, tako da je i zapošljavanje osoba s invaliditetom veoma slabo, mada dvadeset zaposlenih osoba iz te kategorije i nije baš zanemarivo u odnosu na broj zaposlenih osoba s invaliditetom u mnogo većim općinama i gradovima. Privreda u ovoj općini u veoma je teškoj situaciji, a privatni sektor nije u većoj mjeri zainteresiran za zapošljavanje osoba s invaliditetom i da na taj način koristi mogućnosti, povlastice

Alaga Hozanović, Velika Kladuša

i podršku koje pruža Fond za rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Naše Udruženje pokušava što je moguće više pomoći našim članovima kod zapošljavanja i samozapošljavanja, ali u tom nastojanju nailazi na ozbiljne prepreke, objektivne i subjektivne.

Prema našim saznanjima, u općini Velika Kladuša zaposleno je jedanaest osoba s invaliditetom u javnim ustanovama – dvoje u Općini Velika Kladuša, petero u obrazovnim ustanovama i četvero u zdravstvenim ustanovama.

U nevladinim organizacijama (NVO) zaposlene su dvije osobe

s invaliditetom, dok je u privatnim preduzećima zaposleno sedam osoba s invaliditetom.

Primjere samozapošljavanja osoba s invaliditetom u našoj općini nismo pronašli.

Većina zaposlenih osoba s invaliditetom ima postotak oštećenja organizma između 50 i 80%, osim dvije osobe koje su zaposlene u NVO sektoru – našem Udruženju, koje su sa 100% invaliditetom.

Podatke smo prikupili na osnovu zvaničnih dopisa / upita subjektima koji imaju mogućnost zapošljavanja. Neki nam nisu odgovorili, pa je pretpostavka da nemaju uposlenih osoba s invaliditetom.

Smatramo da broj zaposlenih osoba s invaliditetom treba i može biti veći, ali pored već spomenutih razloga, činjenica je da su predrasude o sposobnostima i mogućnostima osoba s invaliditetom i dalje velike u našoj društvenoj zajednici. I same osobe s invaliditetom snose dosta krivice za svoju nezaposlenost, jer ne pokazuju istinsku želju za prekvalifikaciju, školovanje i rad a potvrda ovome je što u općini nemamo podatak da postoji ijedno samozapošljavanje – vlastiti obrt ili firma, i pored dobrih uvjeta koje nudi Fond za rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Profesionalna rehabilitacija

Profesionalna rehabilitacija definirana je kao “stalni i kontinuirani dio opće rehabilitacije” koja obuhvata profesionalnu orijentaciju, profesionalno osposobljavanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom

Termin rehabilitacija latinskog je porijekla, nastao od prefiksa “re” koji označava obratno, ponovo, iznova i riječi “habilis” što znači prikladan, zgodan. Termin rehabilitacija zabilježen je prvi put sredinom XIX stoljeća (Ritter von Bussa, 1844). Prvobitno je upotrebljavan samo kada je bilo riječ o fizičkom onesposobljenju, a poslije se koristio i za sve osobe s onesposobljenjem i poremećajima. Teškoće u definiranju pojma “invalid-invalidnost-onesposobljena osoba (OSI) – onesposobljenost” mogu se razmatrati s više strana: za ljekara to je medicinsko-patološki problem, za psihologa čovjek ometen u svojoj osobenosti, za birokratu predmet obrade, za proizvođače invalidskih kolica kupac, za ekonomistu to je defekt radne snage, za političara legitimitet socijalno političke uspješnosti, za svijest običnog čovjeka nešto čemu i sam može bit izložen...

Profesionalna rehabilitacija je po preporuci 99 (1955) Međunarodne organizacije rada (ILO) definirana kao “stalni i kontinuirani dio opće rehabilitacije” koja

obuhvata profesionalnu orijentaciju, profesionalno osposobljavanje i zapošljavanje osoba s invaliditetom (invalida).

“Profesionalna rehabilitacija je organizirana stručna pomoć pri izboru zanimanja, stručnom osposobljavanju i zapošljavanju osoba koje su usljed povrede, bolesti ili od rođenja s umanjenim radnim sposobnostima, te je ona sastavni dio rehabilitacije koju još čine: medicinska, socijalna i psihološka rehabilitacija”. (Brančić 1989).

Profesionalna rehabilitacija prvi put se kao termin javlja u Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji Sjedinjenim Američkim Državama (Vocational Act, 1922).

Profesionalna rehabilitacija (PR) kompleksna je interdisciplinarna djelatnost koja zadire u područja različitih nauka. Biologija i medicina izučavaju biološko-medicinske aspekte problema na relaciji OSI – svijest rada, psihologija i antropologija tretiraju psihološke probleme, socijalne nauke (sociologija, pravo) proučavaju pravne aspekte rehabilitacije s problemima komunikacije između osoba s

invaliditetom i sredine na mikro, “mezo” i makronivou (porodice, uža i šira socijalna zajednica), pedagogija i andragogija sudjeluju u rješavanju odgojno obrazovnih problema ove specifične populacije.

Profesionalna rehabilitacija osposobljavanje za rad i zaposlenje

Osobe s invaliditetom su zapisane u mnogim međunarodnim dokumentima (Deklaracija o pravima čovjeka, 1948, Deklaracija o pravima djeteta, 1959, Deklaracija o pravima mentalno retardiranih, 1971, Deklaracija o pravima invalida, 1975). Najvažnije sugestije ovih dokumenata su:

- službe koje provode profesionalnu rehabilitaciju trebaju se koristiti svim raspoloživim mjerama;
- provođenje profesionalne rehabilitacije treba započeti na vrijeme;
- za osobe s invaliditetom trebaju biti osigurana sredstva i pomagala za normalniji

3 OSNOVNE KOMPONETE PROFESIONALNE ORIJENTACIJE

- život i prilagođavanje radnom mjestu;
- programi profesionalne rehabilitacije moraju biti individualizirani, što podrazumijeva lično uključenje i stvaranje vlastite odgovornosti;
- osposobljenje za rad i profesionalnu rehabilitaciju mora biti omogućeno svim osobama;
- profesionalnu rehabilitaciju treba ostvarivati u lokalnoj zajednici;

- programi profesionalne rehabilitacije trebaju biti fleksibilni, omogućiti prilagođavanje sadržaja osobama s poteškoćama;
- treba podsticati sve forme zapošljavanja (otvoreno tržište rada, zaštitne radionice, mali pogoni);
- u profesionalnoj rehabilitaciji potrebno je što više primjenjivati metodu "Help for self", što se povezuje s poslovicom "Ako nekom daš ribu nahranio si ga za

- ručak, ali ako nekog naučiš loviti ribu – nahranio si ga za cijeli život";
- aktivni sudionici provođenja profesionalne rehabilitacije trebaju biti članovi obitelji i bliske osobe;
- za stručno osposobljavanje treba koristiti sva stručna znanja i sposobnosti i imati perspektivu zapošljavanja;
- zanimanja za koja se pripremaju osobe s invaliditetom moraju zahtijevati određeni napor, ali ne smiju ni u

jednom elementu predstavljati rizik za nova oštećenja ili bolest odnosno narušavanje postojećeg stanja;

- osoba s invaliditetom mora na radnom mjestu imati osiguranu maksimalnu higijensko-tehničku zaštitu;
- osobe koje učestvuju u procesu profesionalne rehabilitacije moraju imati stručno znanje te određene lične osobine (solidno fizičko i mentalno zdravlje, emocionalnu stabilnost i zrelost, savjesnost i metodičnost u radu, sposobnost za dobru komunikaciju s terapeutom i članovima obitelji...).

U okviru profesionalne rehabilitacije tri osnovna principa su:

1. Princip kompleksnosti,
2. Princip kontinuiranosti u provođenju rehabilitacije,
3. Princip timskog rada.

Profesionalna rehabilitacija ima tri osnovne komponente ili faze:

- I Profesionalna orijentacija (Vocational guidance),
- II Stručno obrazovanje (Vocational training),
- III Selektivno zapošljavanje (Employment, placement).

Profesionalna orijentacija – organizirana aktivnost koja se sastoji u pružanju pomoći pri izboru zanimanja i radnog mjesta s ciljem da se pojedinac nađe na radnom mjestu koje mu najviše odgovara i u kojem ima najviše izgleda za uspjeh i zadovoljstvo u radu.

Stručno obrazovanje – ključna etapa u profesionalnoj rehabilitaciji, obuhvata lepezu obrazovanja

i osposobljavanja (srednjoškolsko obrazovanje omladine s onesposobljenjem i odraslih osoba s onesposobljenjem, radno osposobljavanje osoba s većim i složenijim oštećenjima – teška mentalna retardacija, multipla oštećenja. U osposobljavanju za produktivan rad postoje različite vrste nastavnih i rehabilitacijskih programa.

Zapošljavanje – u ovoj etapi često se ističe cilj “da osoba s invaliditetom osigura i zadrži odgovarajuće zaposlenje, napreduje u njemu i integrira se odnosno reintegrira u društvo”. Modeli koji dominiraju u svijetu u formi zapošljavanja osoba s invaliditetom su:

- a) kvotna forma – država propisuje obavezu poslodavca da zaposli određeni postotak osoba s invaliditetom, u pravilu postotci su od pet do deset;
- b) volonterska forma – podsticajna forma da poslodavci primaju osobe s invaliditetom (nesigurna forma);

- c) mješovita forma – kombinacija dviju prethodnih formi.

Model “zaštitnog zapošljavanja” namijenjen je osobama s težim onesposobljenjem i provode ga ustanove s povlaštenim statusom, koje imaju porezne olakšice, osiguranje određenih proizvoda i njihov plasman. Broj zaposlenih osoba s invaliditetom u odnosu na zdrave osobe iznosi 4:1. Zapošljavanje osoba s invaliditetom od društvene je važnosti i svrha je rehabilitacije, o čemu govori i stara poslovice: “Rad je najbolji liječnik koji nam je priroda dala i rad je bitan za sreću čovjeka” – (Clavdius Galen).

Pojmovi koji se najčešće pojavljuju u profesionalnoj rehabilitaciji su: analiza radnog mjesta, evaluacija, rehabilitacija, klijent, obrazovni programi, osposobljavanje za produktivni rad, prekvalifikacija, prilagođavanje radnog mjesta, profesionalni razvoj, profesionalno savjetovanje, rehabilitacija, rehabilitant, reintegracija, socijalna skrb, socijalizacija, socijalna integracija, tim – timski rad.

Humaniziranje privrednih objekata

Teško je zamisliti gradnju koja je idealno prilagođena osobama umanjениh tjelesnih mogućnosti. Na njoj uvijek postoji nešto što se može napraviti, poboljšati ili unaprijediti

Prof. dr. Emir Fejzić i dr. Irma Fejzić

Privredni objekti obuhvataju veliku skupinu osnovnim karakterom, funkcijom, konstrukcijom, oblikovanjem i mnogim drugim osobinama veoma različitih gradnji. U njih spadaju različite tvornice (od velikih zagađivača, poput npr. željezara i rafinerija nafte, do veoma čistih, kakvi su npr. pogoni za proizvodnju lijekova ili elektronike), različita skladišta (od malih priručnih, do ogromnih, potpuno automatiziranih visokoregálnih), različite poljoprivredne zgrade (od staja za uzgoj pojedinih vrsta stoke, do superluksuznih vinarija), pa čak i pojedini uslužni sadržaji poput različitih zanatskih radionica, auto-servisa, crpki za gorivo i sl.

Problematika realiziranja pristupnosti tako šarolikoj grupaciji arhitektonskih objekata kakvi su privredni izuzetno je složena i divergentna i ovisna je o nizu međusobno često suprotstavljenih faktora.

Osnovni faktor koji se mora poštivati jeste želja za radom koju iskazuju osobe umanjениh tjelesnih mogućnosti (sl. 1). One žele biti ravnopravnim, a u okviru

toga i korisnim članovima društva. Ne žele nikome biti na teretu ni u jednom, a ponajmanje finansijskom smislu. Otuda i njihovo htijenje za samostalnošću u svakom smislu, pa i u smislu privređivanja i uzdržavanja sebe samog, a ponekada i drugih. Kada se sa osobama umanjениh tjelesnih mogućnosti razgovara u smislu upošljavanja, moguće je steći utisak da su voljne prihvatiti bilo koji izazov i raditi na bilo kojem radnom mjestu.

Faktor koji se suprotstavlja prethodnom jesu realne mogućnosti osoba s invaliditetom da

učestvuju u fizički zahtjevnim proizvodnim procesima. Posljedica je zahtjev za očuvanjem njihovog života i preostalog zdravlja, a ne diskriminatornog selektiranja. Potpuno je jasno da osobe umanjениh tjelesnih mogućnosti, posebice nemoćna lica, ne mogu raditi u rudnicima, željezarama ili bilo gdje drugdje gdje se traži fizička snaga, određena doza kondicije i(li) neokrnjeno zdravlje.

Osim toga, karakter privrednih gradnji takav je da one nisu, za razliku od većine drugih vrsta objekata, u funkciji davanja usluga osobama umanjениh tjelesnih

Sl. 1.

mogućnosti. Potpuno obrnuto, u ovim objektima nemoćna lica svojim radom od koristi su drugima.

Zapošljavanje osoba umanjjenih tjelesnih mogućnosti u privrednim objektima nije oblatorno. Razlozi tome su kako ekonomske, tako i sigurnosne prirode. Posebno je osjetljivo pitanje angažiranja nemoćnih lica u proizvodnji, s obzirom na to da je veliki broj tehnoloških procesa svojim karakteristikama opasan i za zdrave. Mnoge mašine (tračne pile, velike prese, kranovi, teška vozila i sl.), sirovine (rastopljeni metali, hemikalije, eksplozivi i sl.), industrijski mediji (vrela voda, pregrijana para, različiti gasovi isl.), kao i energenti (plin, električna energija, benzin, nafta i sl.) mogu nanijeti ozbiljne povrede, pa i ubiti čovjeka.

Sve navedeno potrebno je imati u vidu kada se planira neki privredni objekt načiniti pristupnim.

Prilagođavanje pojedinih radnih pogona osobama umanjjenih tjelesnih mogućnosti individualnog je karaktera, pa je u tom smislu nemoguće dati bilo kakve opće preporuke. Ovisno je o karakteristikama konkretnog radnog mjesta na koje se osoba želi uposliti, samoj osobi koja se želi uposliti, kao i vlasniku tvornice i njegovoj spremnosti da preuzme ekonomske i sigurnosne rizike.

Karakteristike radnog mjesta mogu biti do te mjere zahtjevne da ne isključuju samo angažiranje bilo koje kategorije osoba umanjjenih tjelesnih mogućnosti, nego nameću i strogo selektiviranje među zdravim kandidatima. S druge strane, ima i takvih radnih mjesta koja se mogu bez poteškoća prilagoditi nemoćnim, a i nemoćni njima.

Sl. 2.

Sl. 3.

Tjelesne karakteristike osoba umanjjenih tjelesnih mogućnosti moraju se unaprijed i dobro poznavati. One mogu biti takve da pojedine kategorije lica isključuju iz kruga kandidata za rad na pojedinim radnim mjestima. Može se desiti da slijepi ili gluhi ili korisnici invalidskih kolica ne mogu obavljati pojedine radnje, ali mogu bez poteškoća neke druge. Zato je osobama s invaliditetom potrebno pronaći radna mjesta u skladu s njihovim preostalim mogućnostima ili za određeno radno mjesto pronaći osobu čiji

invaliditet nije smetnja za rad na tom radnom mjestu. U pravilu su to aktivne osobe umanjjenih tjelesnih mogućnosti.

Ekonomski rizici koje vlasnici tvornica trebaju prihvatiti vezani su za produktivnost koju osobe umanjjenih tjelesnih mogućnosti mogu realizirati na svojim radnim mjestima. A ta produktivnost je, zbog potrebe za dokazivanjem, na nivou zdravih radnika, a nekada i veća.

Sigurnosni rizici vezani su za činjenicu da povređivanje zdravog, odnosno invalidnog uposlenika sa

Sl. 4.

Sl. 5.

Sl. 6.

sobom nosi sasvim različite konotacije, koje najčešće ne idu u prilog poslodavcu.

Zbog svega navedenog, po bilo kojem osnovu nemoćna lica upošljavaju se na manje zahtjevnim i manje opterećenim radnim mjestima, a najčešće u administrativnim odjelima privrednih subjekata. Često se osnivaju i pogoni u kojima rade isključivo osobe umanjnih tjelesnih mogućnosti, a koje nazivaju zaštitnim radionicama (engl. sheltered workshops).

S druge strane, rad osoba umanjnih tjelesnih mogućnosti u direktnoj proizvodnji nije svakidašnja pojava, pa je takve primjere teško pronaći (sl. 2). Radna mjesta u okviru fizičkom pripremljenošću zahtjevnijih tehnoloških procesa, na kojima osobe umanjnih tjelesnih mogućnosti mogu biti potpuno ravnopravni sudionici, nisu česta.

Veoma zanimljiv primjer, koji potvrđuje navode iz prethodne alineje, jeste primjer japanske tvornice *Omron Taiyo Factory* (Omron Taijo Fektori) iz *Kyota* (Kjoto), proizvođača složenih elektronskih medicinskih uređaja. U njoj su 80% od ukupno 82 uposlenika, i to od radnikâ u proizvodnji do članova rukovodećeg menadžmenta, osobe umanjnih tjelesnih mogućnosti različitih kategorija (sl. 3-5). Inače, korporaciju *Omron* osnovao je 1971. godine *Kazuma Tateisi*. U saradnji s organizacijom za socijalnu skrb '*Taiyo no ie*' i njenim rukovodiocem *Yutaka Nakamurom* (Jutaka Nakamura) 1986. godine utemeljio je *Omron Taiyo Factory* kao tvornicu koja njeguje filozofiju upošljavanje nemoćnih, a koja je od toga načinila svojevrsan imidž. Cijela tvornica

u potpunosti je pristupna, a svako radno mjesto prilagođeno je mogućnostima određene osobe. Štaviše, tvorničke ekipe natječu se u različitim parasportovima i njihovi rezultati ističu se u prvi plan. Tvornica je u potpunosti ekonomski održiva i ponosna je na svoj pristup radu, kao i postignute rezultate. Stoga je korporacija slične pogone počela otvarati i u drugim zemljama (npr. u Indoneziji).

Osobe umanjениh tjelesnih mogućnosti u svijetu većinom upošljavaju u tzv. zaštitnim radionicama (sl. 6 i sl. 7). One nemaju složene tehnologije niti komplicirane mašine i izrađuju jednostavne proizvode. Rad u njima nije ekonomski održiv i najvećim dijelom je u funkciji radne terapije. U njima se sklapaju proizvodi niskog stepena složenosti, izrađuju poluproizvodi ili proizvodi niskog stepena obrade, vrše različite vrste pakiranja i prepakiranja, uvezivanja (knjiga i sl.), šivenja (zaštitne odjeće i sl.) itd.

Prilagođavanje administrativnih odjela privrednih subjekata upošljavanju i radu osoba umanjениh tjelesnih mogućnosti jednako je prilagođavanju bilo koje druge vrste neproizvodnih, prije svega javnih objekata tom zahtjevu. To podrazumijeva i primjenu jednakih mjera u svrhu njegovog realiziranja, počev od onih vezanih za prilaz objektu i ulaz u njega, preko onih koje omogućuju neometano kretanje u horizontalnom i vertikalnom smislu, do sanitarnih čvorova i garderoba. Kako je riječ o fizički nezahtjevnim radnim mjestima, osobe umanjениh tjelesnih mogućnosti mogu biti potpuno ravnopravnim sudionicima prilikom upošljavanja (sl. 8 /492). Ograničenja se mogu javiti

Sl. 7.

Sl. 8.

ako je umanjenje tjelesnih mogućnosti intelektualnog karaktera, pa je tada potrebno pronaći radno mjesto u skladu s preostalim mogućnostima invalidnog lica koje se upošljava.

U suštini, problem upošljavanja i rada osoba umanjениh tjelesnih mogućnosti bio je i ostao veoma osjetljivim. Prilikom rješavanja zahtjeva empatičan i izrazito suptilan pristup.

Zaključak

Humaniziranje izgrađene okoline sintagma je koja u prvi mah može zvučati nejasno. Zdravi, mladi, potentni ljudi o njoj i ne razmišljaju. Izbija u prvi plan kada (ti mladi) ljudi zađu u godine i priključe se osobama umanjениh tjelesnih mogućnosti, kojima je značenje sintagme od životne važnosti.

Artificijelna okolina – ono što je čovjek svojim rukama i umijećem izgradio – obiluje mnoštvom prostornih elemenata, i urbanističkih i arhitektonskih, koji nisu savladivi svima. Zato ih i nazivaju barijerama. One su uzrokom zbog kojeg izgrađeni okoliš nije u dovoljnoj mjeri prohodan, a objekti pristupni. Iz toga proizlazi zaključak da izgrađena okolina nije dovoljno prilagođena svakom čovjeku, ili, drugačije rečeno, nije dovoljno humanizirana.

Humaniziranje izgrađene okoline moguće je izvršiti uklanjanjem artificijelnih prostornih barijera, i to kako urbanističkih, tako i arhitektonskih.

Rješenje problema, i ako se u prvi mah čini jednostavnim, ni izbliza to nije. I urbanističke i arhitektonske barijere do te mjere su raznolike i tako ih je mnogo, da se na njih nailazi i susreće ih se na svakom koraku. Svojom pojavom iznenađuju i tamo gdje bi se pomislilo da ih nema niti ih može biti.

Humaniziranje izgrađene okoline komplicirano je i zbog toga što veoma teško trpi djelomična rješenja i, po samoj prirodi stvari, zahtjeva sveobuhvatnost. Kada je riječ o urbanističkim barijerama, pogrešno je tvrditi da je put od tačke A do tačke B prilagođen osobama umanjenih tjelesnih mogućnosti, ako to nije učinjeno sa tim putem kao cjelinom, odnosno, ako je neriješenim ostao njegov i najmanji dio. Identično je i sa arhitektonskim barijerama. Smatrati da je neki objekt pristupačan ako mu se može prići i u njega ući, a u njemu nije ništa prilagođeno nemoćnim, depasiranim je. Jednako tako je i ako se osoba umanjenih tjelesnih mogućnosti može kretati po prizemlju objekta, a ne može

otići na ostale njegove etaže. Ili ako u objektu, u kojem se mora duže boraviti i u kojem je u smislu kretanja sve riješeno, ne postoje prilagođeni sanitarni čvorovi.

Otežavajući i uz to nezaobilazan faktor u svemu tome svakako je i onaj financijski.

Humaniziranje izgrađene okoline kontinuiran je proces koji nema konačno rješenje. Naime, teško je zamisliti gradnju koja je u potpunosti – idealno – prilagođena osobama umanjenih tjelesnih mogućnosti. Na njoj uvijek postoji nešto što se može napraviti, poboljšati ili unaprijediti.

Humaniziranje izgrađene okoline kontinuiran je proces koji nema konačno rješenje. Naime, teško je zamisliti gradnju koja je u potpunosti – idealno – prilagođena osobama umanjenih tjelesnih mogućnosti. Na njoj uvijek postoji nešto što se može napraviti, poboljšati ili unaprijediti.

Zadovoljavajuća rješenja ne moraju biti idealna, a još manje luksuzna. Moraju biti svrhovita i izvedena u okviru zadatih ili preporučenih normativa.

Projektanti koji se bave različitim aspektima pristupnosti moraju poznavati problematiku sveobuhvatno i veoma dobro. Moraju joj pristupati suptilno i izbjegavati svaku vrstu formalizma. Ono što nude trebaju “posmatrati očima korisnika”, tj. trebaju predlagati maksimalno funkcionalna, a ne manje ili više estetizirana rješenja. Pri tome se ovdje ne tvrdi da estetika nije važna, naprotiv. Ali, sasvim sigurno nije u prvom planu, niti bi trebala biti dominantna prilikom odlučivanja. Ekonomski

faktor može biti veoma značajan, nekada i presudan. Dobar poznavalac problematike može i s ovim faktorom izaći na kraj. Ovo je moguće tvrditi i zbog toga što se dešava, čak veoma često, da bolja rješenja nisu automatski i skuplja, i obrnuto.

Da li će projektanti dosljedno primjenjivati znanja o eliminiranju urbanističkih i arhitektonskih prostornih barijera ovisno je o zakonskoj regulativi, ali jednako tako i o općem odnosu društvene zajednice prema slabijem i drugačijem. Ako je taj odnos izražen, postojat će odgovarajuća norma-

tivna akta, ali i osjećaj projektanta da moraju projektirati odgovorno spram osoba umanjenih tjelesnih mogućnosti.

Autori su nastojali obuhvatiti što je moguće više problematike vezane za humaniziranje izgrađene okoline. Mora se, međutim, naglasiti da je praktično nemoguće to učiniti apsolutno sveobuhvatno. Ostalo je dosta sitnijih elemenata koji nisu spomenuti, kao i onih koje je potrebno obraditi ili dodatno pojasniti. Jednako tako se svakim novim danom pojavljuju nova polja djelovanja i nova saznanja, jer je ova problematika živa materija, koju je neophodno kontinuirano pratiti ako se želi biti informiranim i aktuelnim.

ZNAK PRISTUPAČNOSTI ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Službeni glasnik BiH, broj 92 od 1.12.2015. godine

Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine

Na osnovu člana 29. stav (5) Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na cestama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 6/06, 75/06,

44/07, 84/09, 48/10 i 18/13), ministar komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK**O OBILJEŽAVANJU VOZILA KOJIM UPRAVLJA LICE SA INVALIDITETOM ILI KOJIM SE PREVOZI LICE SA INVALIDITETOM****Član 1.**
(Predmet)

Ovim Pravilnikom uređuje se način i postupak obilježavanja vozila kojim upravlja lice sa invaliditetom ili kojim se prevozi lice sa invaliditetom, uvjeti dobijanja znaka kojim se

obilježavaju ova vozila (u daljem tekstu: znak pristupačnosti), njegov izgled, način postavljanja i korišćenja, period važenja, vođenje evidencija izdatih znakova pristupačnosti, te način obilježavanja parkirališnog mjesta za ova vozila.

Član 2.
(Znak pristupačnosti)

- (1) Znak pristupačnosti se izdaje licu sa oštećenim ekstremitetima, čiji su ekstremiteti, bitni za upravljanje vozilom, oštećeni najmanje 60% (u daljem tekstu: lice sa oštećenim ekstremitetima) i licu sa stepenom invaliditeta 100%, a koje se prevozi vozilom (u daljem tekstu: lice sa invaliditetom).
- (2) Pravo na znak pristupačnosti imaju i udruženja lica sa invaliditetom.
- (3) Znak pristupačnosti se postavlja na vidnom mjestu u donjem desnom uglu prednjeg vjetrobranskog stakla vozila.
- (4) Znak pristupačnosti se izdaje na period od 5 godina i daje pravo parkiranja vozila na mjestu označenom za parkiranje vozila sa znakom pristupačnosti.
- (5) Znak pristupačnosti važi samo kada vozilom upravlja lice sa oštećenim ekstremitetima ili se lice sa invaliditetom prevozi u vozilu.

- (6) Pravo koje proizilazi iz znaka pristupačnosti ne može koristiti osoba koja nije lice iz stava (1) ovog člana.
- (7) Znak pristupačnosti, izdat licu sa oštećenim ekstremitetima, važi za više vozila, uz uvjet da su podešena da njime upravlja lice sa oštećenim ekstremitetima.

Član 3.
(Izgled znaka pristupačnosti)

- (1) Znak pristupačnosti ima oblik pravougaonika, dimenzija je 100 × 150 mm, ima lice i naličje, zaštitni kod i broj.
- (2) Lice znaka pristupačnosti je plave boje, s ivicom bijele boje, širine 3 mm i podijeljeno je na:
  - a) lijevi dio, sa 3 bijela polja namijenjena za upis:
    - 1) naziva organa koji izdaje znak pristupačnosti,
    - 2) serijskog broja znaka i
    - 3) roka važenja.
  - b) desni dio plave boje u kojem je bijelom bojom ucrtan međunarodni simbol lica sa invaliditetom.
- (3) Naličje znaka pristupačnosti je bijele boje i podijeljeno je na:
  - a) lijevi dio, sa 3 bijela polja namijenjena za fotografiju lica sa oštećenim ekstremitetima ili lica sa invaliditetom i obilježen je pečatom nadležnog organa. Ispod fotografije je mjesto za upisivanje imena i prezimena, te potpisa lica sa oštećenim ekstremitetom ili lica sa invaliditetom,
  - b) desni dio, sa jednim poljem bijele boje, na kojem je upisan tekst "Ovaj znak pristupačnosti daje

pravo na korištenje parkirališnih mjesta koja su u tu svrhu posebno obilježena”, na bosanskom, srpskom, hrvatskom i engleskom jeziku.

- (4) Izgled znaka pristupačnosti dat je u prilogu broj 1 i čini sastavni dio ovog Pravilnika.
- (5) Izradu, štampanje i distribuciju znaka pristupačnosti osiguravaju u Federaciji Bosne i Hercegovine kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, u Republici Srpskoj Ministarstvo unutrašnjih poslova i u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine Odjel za javni registar.

Član 4.

(Međunarodni znak invalida)

Vozilo kojim upravlja lice sa oštećenim ekstremitetima i vozilo kojim se prevozi lice sa invaliditetom, može biti obilježeno međunarodnim znakom lica sa invaliditetom. Pravo na rezervirano parkirno mjesto se može koristiti samo uz znak pristupačnosti.

Član 5.

(Postupak izdavanja znaka pristupačnosti)

- (1) Postupak izdavanja znaka pristupačnosti se pokreće na zahtjev lica iz člana 2. stav (1) ovog Pravilnika.
- (2) Zahtjev iz stava (1) ovog člana se podnosi organu nadležnom za unutrašnje poslove, prema prebivalištu ili boravištu podnosioca zahtjeva (u daljem tekstu: nadležni organ).
- (3) Za maloljetno lice s invaliditetom, zahtjev za izdavanje znaka pristupačnosti pokreću roditelj ili staratelj lica na čije ime je vozilo registrirano.
- (4) Za vozila udruženja lica s invaliditetom zahtjev za izdavanje znaka pristupačnosti pokreće ovlašteno lice.
- (5) Obrazac zahtjeva dat je u prilogu broj 2 i čini sastavni dio ovog Pravilnika.

Član 6.

(Potrebna dokumentacija)

- (1) Lice s oštećenim ekstremitetima uz zahtjev dostavlja:
  - a) Rješenje o stepenu oštećenja ekstremiteta, bitnim za upravljanje vozilom ili Nalaz, ocjenu i mišljenje izdato od organa entiteta Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, nadležnih za utvrđivanje stepena invaliditeta,

- b) dvije fotografije dimenzija 30x35 mm,
- c) ličnu karta, na uvid,
- d) dokaz o vlasništvu nad vozilom.

- (2) Lice s invaliditetom, osim priloga iz stava (1) tač. b) i c) ovog člana uz zahtjev dostavlja Rješenje ili Nalaz, ocjenu i mišljenje izdato od organa entiteta Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, nadležnih za utvrđivanje stepena invaliditeta.
- (3) U slučaju iz člana 5. stav (3) ovog Pravilnika, uz zahtjev, osim priloga iz stava (1) tač. b) i Rješenja ili Nalaza, ocjene i mišljenja, iz stava (2) ovog člana, se dostavlja i dokaz o srodstvu sa licem za koje se podnosi zahtjev.
- (4) Udruženje iz člana 5. stav (4) ovog Pravilnika, uz zahtjev podnosi:
  - a) rješenje o registraciji i
  - b) dokaz da su njegovi članovi lica s invaliditetom.

Član 7.

(Rješenje)

- (1) Postupajući po zahtjevu, iz člana 5. stav (1) ovog Pravilnika, nadležni organ donosi Rješenje, na način i u postupku propisanim zakonom o upravnom postupku.
- (2) Dispozitiv Rješenja, iz stava (1) ovog člana sadrži i serijski broj znaka pristupačnosti.

Član 8.

(Zamjena znaka pristupačnosti)

Zamjena znaka pristupačnosti se vrši u sljedećim slučajevima:

- a) gubitka,
- a) krađe ili
- b) oštećenja.

Član 9.

(Postupak u slučaju gubitka, krađe ili oštećenja znaka pristupačnosti)

- (1) Lice kojem je izdat znak pristupačnosti dužan je odmah, a najkasnije u roku od 3 (tri) dana prijaviti nadležnoj policijskoj stanici na čijem području je saznao za gubitak ili krađu znaka pristupačnosti, gubitak ili krađu znaka pristupačnosti i podnijeti zahtjev za izdavanje novog znaka pristupačnosti na propisanom obrascu.

- (2) Uz zahtjev iz stava (1) ovog člana se prilaže izvještaj nadležne policijske stanice o prijavi gu-bitka ili krađe znaka pristupačnosti.
  - (3) U slučaju oštećenja znaka pristupačnosti uz zahtjev se prilaže izjava na zapisnik o oštećenju kod nadležnog organa za registraciju vozila i u tom slučaju prilaže se i oštećeni znak pristupačnosti.
  - (4) U slučaju iz st. (1), (2) i (3) ovog člana znak pristupačnosti se izdaje sa rokom važenja zamijenjenog znaka pristupačnosti.
- (2) Zahtjevima podnesenim prije stupanja na snagu ovog Pravilnika, odlučuje se u skladu sa Pravilnikom o načinu obilježavanja vozila kojim upravlja lice s oštećenim ekstremitetima (“Službeni glasnik BiH”, br. 13/07 i 72/07).
  - (3) Danom stupanja na snagu ovog Pravilnika prestaju da važi Pravilnik o načinu obilježavanja vozila kojim upravlja lice s oštećenim ekstremitetima (“Službeni glasnik BiH”, br.13/07 i 72/07).

Član 10.

(Postupak u slučaju smrti nosioca znaka pristupačnosti)

Nadležni organ iz člana 5. stav (2) ovog Pravilnika po saznanju da je nastupila smrt nosioca znaka pristupačnosti Rješenjem poništava znak pristupačnosti.

Član 11.

(Evidencija izdatih znakova pristupačnosti)

Nadležni organ vodi:

- a) upisnik primljenih zahtjeva i izdatih znakova pristupačnosti lica sa oštećenim ekstremitetima i karton evidencije, čiji je oblik i sadržaj dat u prilogu broj 3 i 4 i čini sastavni dio ovog Pravilnika i
- b) upisnik primljenih zahtjeva i izdatih znakova pristupačnosti lica s invaliditetom i karton evidencije, čiji je oblik i sadržaj dat u prilogu br. 5 i 6 i čini sastavni dio ovog Pravilnika.

Član 12.

(Mjesto rezervisano za parkiranje)

- (1) Mjesto rezervisano za parkiranje vozila kojim upravljaju lice sa invaliditetom mora imati na kolovozu ucrtane ivične crte i biti označeno međunarodnim znakom invalida žute boje.
- (2) Parkiralište sa mjestima rezervisanim za parkiranje vozila kojim upravljaju lice sa invaliditetom, mora biti obilježeno, osim sa znakom parkirališta i dopunskom pločom koja označava parkirno mjesto rezervisano za lica sa invaliditetom.

Član 13.

(Prelazne odredbe)

- (1) Znak pristupačnosti izdat prije stupanja na snagu ovog Pravilnika važi 6 mjeseci nakon donošenja ovog Pravilnika.

Član 14.

(Stupanje na snagu i objava)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u “Službenom glasniku BiH”.

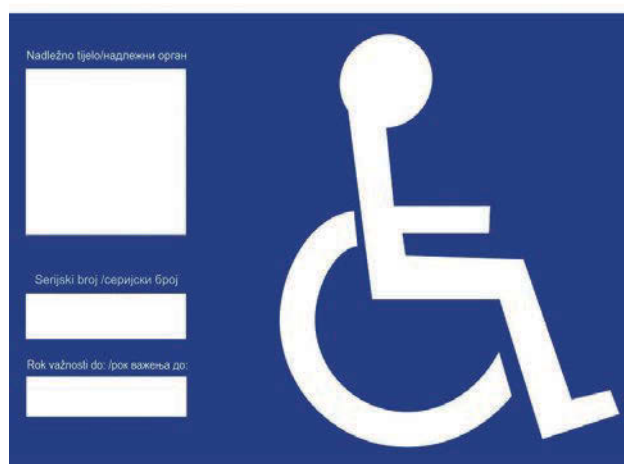
Broj 01-04-02-2-3537/15

18. novembra 2015. godine

Sarajevo

Ministar

Slavko Matanović, s.r.

Ovaj znak pristupačnosti daje pravo na korištenje parkirališnih mjesta koja su u tu svrhu posebno obilježena

Ovaj znak pristupačnosti daje pravo na korištenje parkirališnih mjesta koja su u tu svrhu posebno obilježena.

Овај знак приступачности даје право коришћења паркинга мјеста која су у ту сврху посебно обилежена

This Symbol of Access ensures the right to use parking lots which are specifically marked for that purpose.

Intervju: Vernesa Krišto

Gdje ima volje, nađe se i načina

“Kod nas je jako teško zamisliti da osoba s invaliditetom može biti supruga i majka, baš zbog mentaliteta naših ljudi i predrasuda koje smo već spominjali. Međutim, to je normalno svugdje u svijetu i tako bi trebalo biti i kod nas, ali kako mi zaostajemo u mnogočemu u odnosu na civilizirani svijet i države, tako je i u ovom slučaju”

- Vernesa, možete li nam se ukratko predstaviti?

Zovem se Vernesa Krišto, imam 28 godina i živim u Zenici.

- Ispričajte nam od kada ste u invalidskim kolicima i zbog čega.

U invalidskim kolicima sam od 2007. godine sa stanjem paraplegije, što je posljedica tumora koji sam imala na vratnom dijelu kičme i osoba sam sa 100% invaliditetom.

- Šta ste radili prije toga?

Završila sam Srednju industrijsku školu, smjer hemijski laborant, a od ranog djetinjstva bavila sam se manekenstvom i folklorom sve dok me bolest nije u tome zaustavila.

- Mnoge osobe bez invaliditeta imaju predrasude o osobama s invaliditetom. Imate li svoju, uobičajenu, reakciju za one s “barijerama” u glavi ili se ona razlikuje od situacije do situacije?

Kada sam stekla invaliditet, bilo mi je jako teško nositi se s ljudima koji su puni predrasuda sve dok nisam stekla samopouzdanje i uvidjela da mogu i s invaliditetom biti koristan član društva i dati svoj doprinos društvenoj zajednici u kojoj živim.

Slobodno mogu reći da sam svojim stavom prema takvim osobama uspjela utjecati na mišljenje mnogih ljudi kada je riječ o osobama s invaliditetom i njihovim mogućnostima i srušila sam dosta predrasuda koje su imali i koje su prilično uvriježene kod mnogih ljudi.

- Uspjeli ste osmisliti način da privređujete i zarađujete. Čime se konkretno bavite i kako ste u tome uspjeli?

Trenutno sam u invalidskoj penziji, a nju sam stekla zahvaljujući Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Prije toga imala

sam samostalni obrt za izradivane unikatnih zidnih satova i tako stekla radni staž.

- Možete li nam reći kako ste došli na tu ideju o izradi satova i na koji način ste se osposobili za taj posao?

U ranoj mladosti primijetila se moja sklonost za kreativnost. Uvijek sam nešto crtala, smišljala, kreirala i pravila. Kasnije, kada sam upoznala svog sadašnjeg supruga, koji je diplomirani likovni umjetnik, ta kreativnost uz njega se još više počela izražavati i imala sam želju da crtam, bojim i izrađujem razne sitnice, tako je krenulo i sa satovima. Moj suprug, prije nego što smo se upoznali, napravio je tri zidna sata i meni se to jako dopalo, tako da sam se zainteresirala za umjetničke unikatne satove, imala svoje ideje i polako ih pretvarala u gotova djela, a to se svidjelo i mom suprugu, što me je dodatno ohrabrilu u tom kreativnom poslu. Shvatila sam da zidni satovi

ne moraju biti samo instrument za mjerenje vremena, oni nam mogu biti i ukras doma i dopuna enterijera koji će pokazati naš stil.

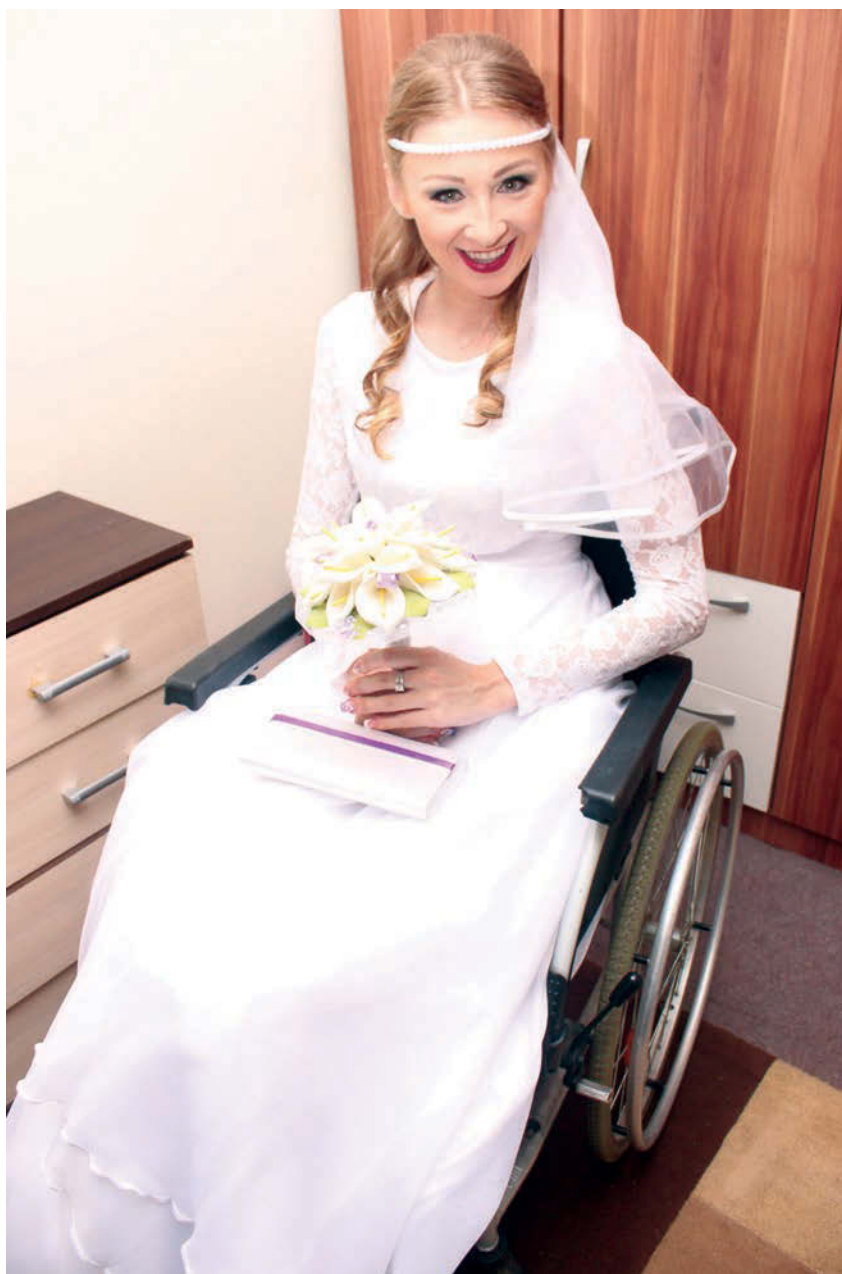
Nisam se specijalno obučavala za ovaj posao, jer poenta je u dizajniranju podloge sata, a gotov satni mehanizam kupovala sam u namjenskim prodavnicama.

- **Molimo Vas da našim čitaocima ukratko opišete kakve ste satove izrađivali, da li je to naporan posao i kako ste nabavljali repromaterijal. Ovo Vas pitamo stoga što je posao kojim ste se bavili pogodan za osobe sa stanjem paraplegije i Vaš primjer mogao bi biti prilika da se i druge osobe s invaliditetom zainteresiraju za takav ili sličan posao, s obzirom na to da radna okupacija pomaže kod resocijalizacije osoba s najtežim oblikom invaliditeta, a vjerujemo da može biti i značajan izvor prihoda.**

Satove sam izrađivala na osnovu svojih ideja i prema onom što sam vidjela kod svog sadašnjeg supruga koji mi je objasnio sistem izrade, jer u ovom slučaju umijeće je bilo u kreativnoj ideji za podlogu sata.

Kompletan satni mehanizam kupovala sam u prodavnicama, jer je ta tehnologija usavršena i to su elektronski satni mehanizmi koje pokreće obična baterija. Podloge za satove sam izrađivala od materijala koji se zove tvrda ljepenka. Ispočетка sam ih oblikovala malom tehničkom pilom a poslije sam kupila malu mašinu za rezanje i to mi je mnogo olakšalo posao, tako da sam mogla raditi i zahtjevnije oblike satova, što je prije bilo jako teško.

Materijal za podlogu nabavljala sam u Zenici, a satne mehanizme i akrilne boje u Sarajevu.

Ovaj posao izuzetno je zanimljiv i nije pretjerano naporan. Najvažnija je ideja, a realizacija već zahtijeva i fizičku aktivnost i to vrlo preciznu i taj dio se može tretirati kao određeni fizički napor, ali nije to ništa strašno. Veliko je zadovoljstvo vidjeti uspješno završen svoj rad – dekorativni sat, koji je ujedno i unikat.

- **Da li ste imali problema prilikom otvaranja samostalnog obrta i da li ste, možda, imali pomoć društvene zajednice?**

Odluku o pokretanju vlastitog obrta – izrade dekorativnih unikatnih zidnih satova, donijela sam nakon završene obuke “Izrada biznis plana” u Sarajevu koju je organizirala firma “Uspom”. Tu smo susreli divne ljude iz Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom koji su nas upoznali s pravima na samozapošljavanje i javnim pozivima.

Odlučila sam predati svoj biznis plan na sljedeći javni poziv za samozapošljavanje osoba s invaliditetom

i tako je sve počelo. Dobila sam potrebna sredstva i registrirala obrt pod nazivom "Magic Art Shop".

Prilikom registracije nisam imala nikakvih problema i ljudi su me u svim javnim ustanovama u kojima sam rješavala "papirologiju" ljubazno primili i pomogli mi, čak su bili i prijatno iznenađeni mojom odlukom i namjerom.

Društvena zajednica mi je pomogla samim tim što sam prošla na Javnom konkursu i dobila sva potrebna sredstva za pokretanje samostalnog obrta.

- **Na koji način ste distribuirali Vaše proizvode – unikatne satove, direktnom prodajom ili putem neke trgovačke firme?**

Svoje radove sam prodavala direktnom prodajom na osnovu izlaganja satova i na osnovu narudžbi koje su stizale kada je javnost vidjela moje satove.

Prezentaciju svojih radova provodila sam putem društvene mreže Facebook, gdje sam napravila stranicu firme i postavila fotografije svojih radova – već napravljenih dekorativnih satova. Tako su krenule narudžbe i prodaja.

Posao mi je zaista dobro išao, jer su se ljudima svidjele moje ideje i izgled satova, a i mogućnost da naruče ono što žele – da im izradim sat po njihovoj želji: oblik, veličina, boja, razni dodaci tipa nekog teksta na satu, šljokice, cirkoni i slično.

To je sve utjecalo da sam imala zaista veliki broj narudžbi i prodaja je bila na zavidnom nivou, a time i moja zarada, mada treba naglasiti da ovaj obrt nije baš visokoprofitabilan, ali se može ostvariti značajna materijalna dobit.

Nekoliko puta sam svoje radove izlagala na bazarima, ali sva realizacija

Moram priznati da je podrška jako bitna, a meni toga ne manjka. Imam divnog supruga koji mi pomaže u svemu. Zajedno se dogovaramo u vezi sa svime i smatram da nas dvoje super funkcioniramo. Volim uraditi sama sve što mogu, nije mi mrsko niti teško; trudnoća mi nije smetala da i dalje budem supruga koja kao i svaka druga kuha, pere suđe, slaže veš, usisava...

obavljala se preko Facebook stranice, tj. direktnih narudžbi i prodaje.

- **Imate li namjeru nastaviti s ovim obrtom?**

Firmu sam zatvorila zbog pogoršanja zdravstvenog stanja desne ruke jer više nisam mogla raditi onako kako sam radila a nisam željela riskirati zdravlje, niti da moji proizvodi izgube svoj kvalitet i prepoznatljivost.

Sada sam u invalidskoj penziji i ne znam da li će se za neko vrijeme stanje moje ruke popraviti tako da bih mogla nastaviti s poslom koji zaista volim, a tu su i trudnoća i nove radosti i obaveze koje dolaze s porodom, tako da će satovi, po svojoj prilici, pričekati ili biti moja lijepa prošlost. Ne znam.

- **Kao žena s invaliditetom, jako ste istrajni. Koji je vaš životni moto?**

Moj životni moto oduvijek je bio: "Sve se može kad se hoće" i tim motom se vodim cijeli život, samo treba volja a gdje ima volje, nađe se i načina.

- **Ljubav, brak i porodica žene s invaliditetom. Vaše mišljenje o tome?**

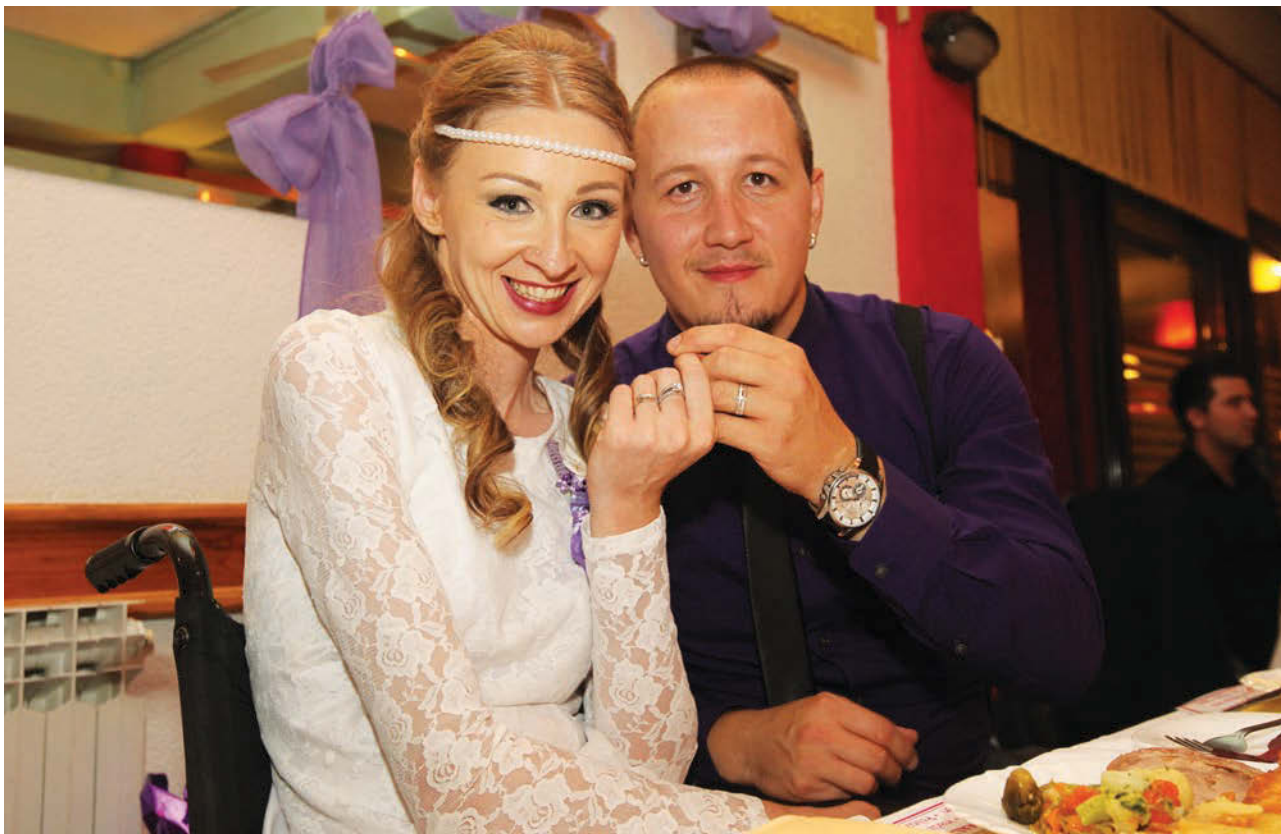
Kod nas je jako teško zamisliti da osoba s invaliditetom može biti supruga, majka, otac, suprug, baš zbog mentaliteta naših ljudi i predrasuda koje smo već spominjali. Međutim, to

je normalno svugdje u svijetu i tako bi trebalo biti i kod nas, ali kako mi zaostajemo u mnogočemu u odnosu na civilizirani svijet i države, tako je i u ovom slučaju.

Moje mišljenje je da svako ima pravo i zaslužuje da ima brak, djecu, porodicu i sve je to moguće i nije ni tako teško postići. Osobe s invaliditetom, pogotovo najtežeg stepena, većinom se boje, imaju određeni strah koji je, po mom mišljenju, neopravdan i čiji je uzrok velikim dijelom u predrasudama prema osobama s invaliditetom, pa često i u nama samima. Zato se boje upustiti u stvaranje porodice, iako je taj strah neopravdan, jer na ovom svijetu postoje ljudi koji će vas voljeti takve kakvi jeste sa svim vašim vrlinama i manama. Samo i vi morate otvoriti srce i dopustiti nekome da vas uvjeri u to.

- **U braku ste, trudni ste, aktivni ste. Kako sve to uspijevate uskladiti i organizirati s obzirom na Vašu invalidnost?**

Moram priznati da je podrška jako bitna, a meni toga ne manjka. Imam divnog supruga koji mi pomaže u svemu. Zajedno se dogovaramo u vezi sa svime i smatram da nas dvoje super funkcioniramo. Volim uraditi sama sve što mogu, nije mi mrsko niti teško; trudnoća mi nije smetala da i dalje budem supruga koja kao i svaka druga kuha,

Vernesa sa suprugom Oliverom

pere suđe, slaže veš, usisava... Sve dok se dobro osjećam volim radi sebe da radim sve te poslove jer me i to na neki način ispunjava i osjećam se korisnom, ali kad imam "loš dan" ili se osjećam umorno, niko mi ne zamjeri i tada suprug preuzme te obaveze na sebe, a često to radimo zajedno i kad sam raspoložena i osjećam se dobro.

- **Imate li određenih želja da učestvujete i u drugim događanjima u svom i društvenom životu i da li Vas u tome sprečava Vaš invaliditet?**

Mislim da svako ima svoje želje pa tako i ja, ali zadovoljna sam ostvarenim, tako da bih mogla reći da su moje realne želje većinom ispunjene, iako neke i nisu, mada nisu nerealne i neispunjive.

Što se tiče angažiranosti u svom i društvenom životu, mnogo toga sam već navela, a nekih posebnih društvenih angažiranosti nemam niti imam baš dovoljno vremena s obzirom na porodični život i trudnoću.

Ipak, nisam bez društvenog angažmana jer sam aktivna u svom Udruženju, u kojem sam već nekoliko godina član Upravnog odbora.

Naše Udruženje uspješno se izborilo s nadležnim institucijama i ustanovama za otklanjanje arhitektonskih barijera kada je riječ o javnim ustanove u Zenici, tako da su nam sva kulturno-umjetnička mjesta prilagođena, pa i mi, osobe s najtežim oblikom invaliditeta, možemo posjećivati ta mjesta kad želimo ili imamo potrebu za događajima i manifestacijama koje se održavaju u tim ustanovama.

- **Postoji li nešto konkretno i realno moguće što bi Vam moglo poboljšati život u današnjem vremenu, nešto što se može svrstati u Vaše neispunjene želje?**

Da, postoji velika želja da u potpunosti prilagodim stan prema svojim potrebama i mogućnostima kao osobe s najtežim oblikom invaliditeta. Neadaptiran stan mi je sada jedan od najvećih problema

u životu, a ta želja nije nerealna i neostvariva, mada bez pomoći društvene zajednice to ne mogu ostvariti, nažalost.

- **Kakvu viziju imate o svojoj budućnosti? Razlikuje li se od one kad niste bili u nvalidskim kolicima?**

Moja vizija je uvijek bila da živim kao porodična i društvena osoba i mogu reći da nema neke posebne razlike u odnosu na vrijeme kad nisam morala koristiti invalidska kolica. Oduvijek sam htjela imati porodicu, biti supruga i majka, tako da se to hvala Bogu i ostvaruje polako.

Istina, nisam očekivala da ću u 28. godini biti penzioner, ali tako je kako je. Ponosna sam na sebe jer sam penziju zaradila kao osoba s invaliditetom.

- **Imate li neki savjet za mlade osobe s invaliditetom koje se žele aktivno uključiti u borbu za svoja prava ravnopravnog življenja i statusa u društvenoj zajednici?**

Moj savjet bi bio da se ne skrivaju u toplini svog doma i ne plaše se biti aktivan dio društva. Uključite se u udruženja u vašoj zajednici, upoznajte i druge osobe s invaliditetom, razmjenjujte iskustva, svaki dan se može nešto novo čuti i naučiti. I vi, bez obzira na invaliditet, važni ste i možete biti društveno aktivni i korisni!

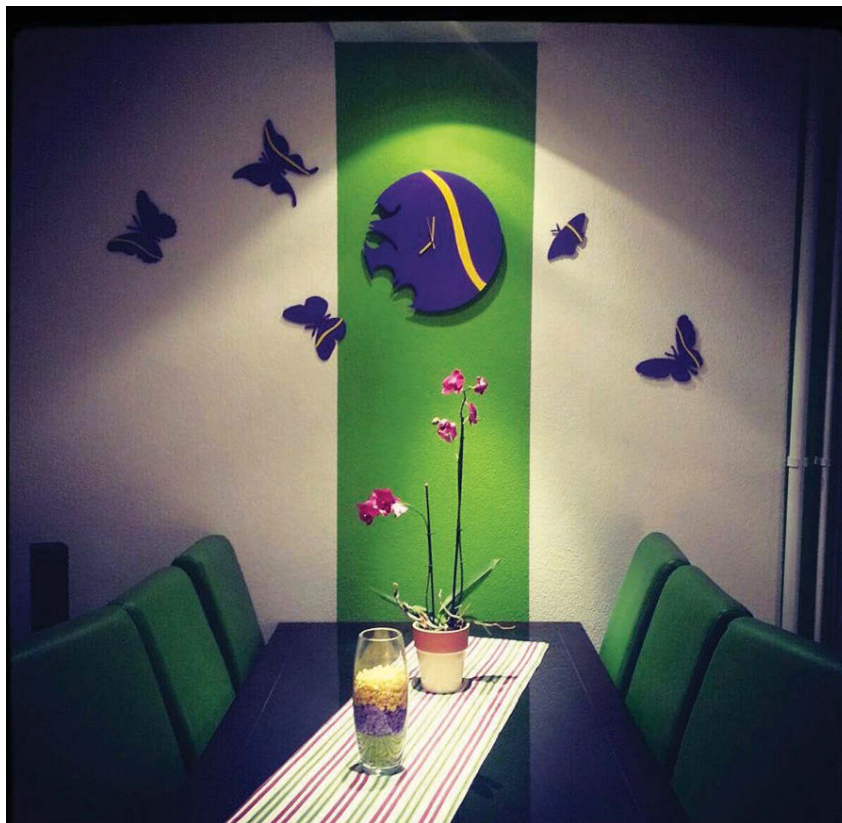
- Jeste li aktivni u radu udruženju čiji ste član i da li se Vaše znanje i radna sposobnost i praktično realiziraju u Vašem udruženju?

Član sam Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica i dugi niz godina član sam Upravnog odbora. Također, redovno idem na seminare, dosta radimo na tome da se život u našem gradu prilagodi osobama s invaliditetom, borimo se za naša međunarodno priznata prava, organiziramo sportska takmičenja u raznim disciplinama, idemo na izlete, družimo se...

- Kakvo je Vaše mišljenje o radu i društveno-političkom utjecaju udruženja osoba s invaliditetom, njihovih saveza, koalicija i ostalih oblika udruživanja i saradnje u borbi za prava osoba s invaliditetom i njihovim statusom u društvu?

Ja mislim da su udruženja i Savez dobro povezani i da svi radimo zajedničkim snagama i borimo se za naša prava. Trebalo bi nas biti više u politici i da se i u tom društvenom segmentu ljudi više trude i zalažu za našu populaciju, za osobe s invaliditetom – pogotovo one s najtežim oblikom invaliditeta. Vjerujem da bi na taj način, većim političkim angažiranjem, svima bilo lakše.

Po prirodi sam optimista i vjerujem da će doći vrijeme kad će se mnogo više pažnje posvećivati osobama s

Unikatni zidni satovi koje izrađuje Vernesa Krišto daju karakter prostoru

invaliditetom i od strane političara i politike, te da će u političkom radu i djelovanju biti više osoba s invaliditetom koje najbolje razumiju problematiku ove populacije.

- Da li i do koje mjere udruženja, kao NVO, mogu poboljšati status i ostale potrebe osoba s invaliditetom u društvu i u odnosima spram vlasti i zakonodavstva i na koji način to postići?

Pa ja mislim da mogu i da su i dosadašnjim radom i djelovanjem poboljšali dosta naš status, prava i probleme s kojima se susrećemo, ali one najveće probleme ipak treba riješiti vlast, na svim nivoima, jer smo mi tu nemoćni, nažalost. Ponavljam, treba da se više osoba s invaliditetom involvira u politiku kako bismo imali i veći utjecaj na zakonodavnu i izvršnu vlast i njene institucije i ustanove.

- I sami ste naveli da nema ili je izuzetno malo osoba sa invaliditetom, posebno onih s najtežim

stepenom, na političkoj sceni Bosne i Hercegovine. Da li su uzrok tome isključivo još prisutne društvene predrasude ili je "krivica" i do samih osoba s invaliditetom?

Mislim da tu ima svega pomalo, ako se mi ne trudimo dovoljno i ne borimo za svoj položaj u društvu, neće nas niko sam pozvati i ponuditi nam mjesto u politici ili bilo gdje drugo. Moramo biti istrajni i uporni. Samo tako možemo uspjeti.

- Zahvaljujemo na intervjuu i posvećenom nam vremenu. Želimo Vam da nastavite onako kako ste sami sebi planirali i da Vam se ispuni makar dio Vaših realnih želja i planova.

Hvala mnogo, također i ja Vama želim sve najljepše i mnogo uspjeha u daljnjem radu.

Neposredno pred štampanje ovog broja naša Vernesa postala je majka, na čemu joj srdačno čestitamo.

Moja priča: Ivan Rendulić

Paraplegiju sam doživio kao izazov jer živim punim plućima i radim sve što poželim. Moje vrijeme je došlo i traje!

Jesu li nam neki događaji koji nam zauvijek mijenjaju tok života suđeni ili ih sami izazivamo vlastitim odlukama? Pitanje koje sebi postavljamo kada više ne postoji mogućnost povratka i donošenja drugačije odluke.

Upoznala sam Ivana Rendulića. Sjedi u kolicima. Meni izgleda kao muškarac pun života, planova, energije i želje da pomogne ljudima koji se nađu u njegovoj situaciji, da prihvate život s paraplegijom, da shvate da mogu biti uspješni, mogu raditi što žele, putovati gdje žele, mogu živjeti. Jer on živi i ne prihvaća granice. Imao je i on svoje padove i uspone. Ali, ko ih nema? Evo njegove priče...

Stablo sudbine

Sjećam se subote i tačnog vremena, 11:45 h. Tada se dogodilo. Ja sam znao i ranije da će se dogoditi, ali ne i šta će se dogoditi, ne i posljedice. Ustao sam i poslije doručka planirao otići na zemljište koje smo pripremali za gradnju vikendice.

Već neko vrijeme pripremali smo teren, rušili drveće i spremali se za gradnju vikendice u prirodi. Ostalo je jedno stablo. Samo jedno

stablo i možemo početi s gradnjom. Otac je predložio da platinimo drvosječu koji će ga srušiti, bilo je izuzetno veliko. O.K. i koliko to košta? Dvjesto dolara. Šta? Za dvjesto dolara ekipa i ja imamo izlazak za pamćenje. Odluka koju sam donio u onom trenutku kada sam čuo cifru.

Uvijek sam imao blizak odnos s majkom i bez obzira što sam tada imao dvadeset tri godine, svaki put na odlasku iz kuće ili u toku dana bih je zagrlio, poljubio. S ocem je bilo drugačije. Znao sam, moj tata me voli, ja volim njega. Ali nema

potrebe za pokazivanjem osjećaja. Te subote poljubio sam mamu i krenuo prema izlazu. Vratio sam se i zagrlio oca. Poljubio sam ga i rekao: "Tata, ne brini sve će biti uredu, ja te volim". Pogledao me upitno i rekao: "Jesi li ti lud?" Opet sam mu ponovio: "Ne, nisam lud, volim te i sve će biti uredu". Otišao sam. Više se neću vratiti u tu kuću hodajući.

Prvo stablo rušio sam s deset-dvanaest godina. Znao sam, treba čekati na koju stranu će krenuti padati i bježati na suprotnu. Ovo je bilo stvarno čvrsto, nakon što

Ivan Rendulić: Kada radim dajem se potpuno, svaki novi projekt želim završiti u što kraćem roku.

Kada sam otvorio oči, odmah sam bio svjestan da ne mogu pomaknuti noge, prste, donji dio tijela bio mi je paraliziran i vidio sam sve kao u snu.

smo ga zasjekli i čekali da se počne rušiti i dalje je stajalo uspravno. Odlučili smo ga još isjeći i tada mora pasti. Prijatelj i ja svako sa svoje strane. Odmakli smo se i čekali. Prijatelj je odmah počeo trčati desno, vikao sam: “Čekaj, ne znaš gdje će pasti!” Gledao sam i čekaao, stablo je krenulo na desnu stranu. Počeo sam trčati lijevo. Trenutak kada sam vidio da se vraća na lijevu stranu i mrak. Pet dana ranije sanjao sam tada čudan, danas potpuno jasan san. Ležim na zemlji i gledam krošnje stabla, lišće, nebo...

Mistično iskustvo

San koji je postao stvarnost. Kada sam otvorio oči, odmah sam bio svjestan da ne mogu pomaknuti noge, prste, donji dio tijela bio mi je paraliziran i vidio sam sve kao u snu. Sjećam se krvi, dolaska pomoći, injekcija, nisam osjećao ništa. Nisam znao

hoću li preživjeti. Smijao sam se. Šok, strah, ne znam. Odvezli su me u Toronto, gdje sam operiran. Prošle su dvije sedmice od operacije, ležao sam, znam da je dan, meni je sve crno, imam otvorene oči, meni je potpuni mrak. I tada svjetlo i neki lik. Hej, jesi li ti Isus? Ti znaš, hoću li hodati? Dobio sam odgovor, samo se smiri, doći će tvoje vrijeme, sve će proći.

Dva mjeseca proveo sam u bolnici, poslije koje odlazim na rehabilitaciju u Lyndhurst Rehab Centre. Samo u početku radili su sa mnom intenzivno, nakon čega su se svake dvije sedmice mijenjali fizioterapeuti i studenti s kojima sam se osjećao kao velika igračka. Počeo sam vježbati sam, maksimalno, koliko mi je tijelo dozvoljavalo”, priča Ivan.

Bavljenje sportom kod osoba s invaliditetom izgrađuje njihovo samopoštovanje, povećava neovisnost i integraciju u društvo, a istovremeno svaki pojedinac koji

nastavlja normalan i aktivan život s preostalim sposobnostima možda otvori oči pojedincima koji i dalje gledaju na različitosti s odmakom i s visine. Invaliditet nije zarazan, događa se bez obzira na dob, spol, obrazovanje, materijalno stanje. Problemi su u onima koji ne žele prihvatiti različitosti, ne daju priliku osobama s invaliditetom da pokažu svoje znanje, mogućnosti i djeluju kao dio zajednice. Dok ne prihvatimo da svako od nas može postati dio svijeta osoba s invaliditetom, teško ćemo stvoriti društvo jednakih mogućnosti.

Instruktor jedrenja

“Izašao sam iz rehabilitacijskog centra nakon pet mjeseci. Odlučio sam prvi put u životu živjeti sam. Upisao sam arhitekturu. U međuvremenu radio sam za grad Toronto kao instruktor jedrenja za osobe s invaliditetom Queens Quay Disabled Sailing. Bilo je i članova tetraplegičara koji su imali asistente pri jedrenju. Nakon završetka arhitekture radio sam kod kuće četiri godine, posao sam nalazio preko prijatelja, poznanika. Upisao sam još dodatno petu godinu arhitekture – animaciju. Tada sam se zaposlio u arhitektonskom uredu. Nikada nisam znao i mogao napraviti pauzu. Znam, takva sam osoba. Kada radim dajem se potpuno, svaki novi projekt želio sam završiti u što kraćem roku. Sjedio sam u kolicima do 14 sati dnevno. Htio sam napraviti što više. Nisam imao vremena za razgibavanje, odmor, posao me ispunjavao. Pojavio se dekubitus. Odlučio sam, vrijeme je za pauzu”, nastavlja Ivan.

Dekubitus (lat. decumbere – ležati) nastaje pritiskom na određeni

dio tijela ležanjem, sjedenjem, tj. prilikom jakog i dužeg pritiska na određeni dio tkiva na tijelu, čime se prekida cirkulacija krvi i kisika u tome dijelu tijela te koža na tome dijelu postaje čvrsta i crvena ili mekana i ljubičasto-plava. Kako se prekida protok krvi u tom određenom dijelu tijela, također se smanjuje i protok krvi kroz neke organe zbog stezanja ili začepljenja krvne žile (ishemija), a tamo gdje krv ne cirkulira, dolazi do nakupljanja bakterija, jer to područje postaje povoljno mjesto za razmnožavanje bakterija.

Osobe sa smanjenom pokretljivosti, posebno oni koji koriste invalidska kolica, izložene su nastanku dekubitusa usljed stalnog pritiska na određene dijelove tijela. Kod osoba s paraplegijom i tetraplegijom opasnost od nastanka dekubitusa višestruko je veća zbog gubitka osjeta i loše cirkulacije. Tako već nabor na posteljini, odjeća, neodgovarajući anatomski jastuk ili invalidska kolica mogu uzrokovati dekubitus.

Upravo stoga potrebno je mijenjati položaj što je moguće češće, redovito povremeno podizati stražnjicu okomito se podupirući rukama u kolica, saginjati gornji dio tijela do koljena, provjeravati svakodnevno izgled kože i reagirati na pojavu crvenila ili promjena na koži.

Suočavanje sa stvarnošću

“Dvije godine sam samo putovao, Australija, Amerika, Kanada. Kada sam opet osjetio želju za radom vratio sam se u Toronto. Dobio sam ponudu da radim u Canadian Paraplegic Association of Ontario, danas Spinal Cord

Ivan Rendulić (treći s lijeve) dio je tima u organizaciji Spinal Cord Injury Ontario (SCI Ontario) koji pomaže osobama s ozljedama leđne moždine i drugim tjelesnim invaliditetom kako bi se postigla nezavisnost, samostalnost i puno sudjelovanje u životu zajednice.

Association of Ontario. Radim peer support, svaki dan. Kod nas je praksa da se osobu koja doživi ozljedu kičmene moždine odmah posjeti i počne s razgovorom i suočavanjem s nastalim stanjem. Nakon nesreće nešto se promijenilo. Ne znam je li to dobro ili loše. Ponekad govorim riječi bez kontrole, ono što ne mislim i ne znam kako znam. Ljudi me gledaju u čudu, vidim ih prvi put, ali znam zašto me traže i što žele od mene. Vidim neke događaje iz njihovog života. Ljudi su zbunjeni, otkud mi neka saznanja

o njima. Ne znam. Ne događa se uvijek, ne mogu objasniti. Enigma i za mene. Uvijek želim nešto novo, promjene, danas sam Ivan Rendulić koji živi i radi sve što poželi, lik izašao iz tame rekao mi je istinu. Moje vrijeme je došlo i traje”, kategoričan je Ivan.

Zabilježila: Božica Ravlić

Izvor: In Portal, news portal za osobe s invaliditetom (<http://www.in-portal.hr/in-portal-news/sport/68/moja-pri-ca-ivan-rendulic>)

Hologram upozorava ljude na nepropisno parkiranje: “Stani, što to radiš!?”

Koliko puta ste vidjeli nesavjesne vozače koji su svoj automobil nepropisno parkirali na mjesto predviđeno i označeno za osobe s invaliditetom? I sami smo nebrojeno puta bili svjedoci ovog nepromišljenog i bezobzirnog ponašanja. Ruska nevladina organizacija “Dislife” smislila je odličan način kako doskočiti i osvijestiti ovakve vozače

Objavljeno: 22. marta 2013.

Parking-mjesta za osobe s invaliditetom jasno se označavaju bojama i saobraćajnim znacima, ali i pored toga mnogi vozači uspijevaju ih ignorirati – i znakove, i boje, i osobe. U Rusiji čak trećina vozača (30% vozača!) bez imalo stida zauzima parking mjesta rezervirana za osobe s invaliditetom! U Rusiji zato uvode novi pristup – holograme!

Ruska nevladina organizacija “Dislife” upotrijebila je najmoderniju tehnologiju kako bi upozorila bahate i nesavjesne vozače i pokušala ih navići da poštuju saobraćajne oznake koje se odnosne na parking-mjesto predviđeno za osobe s invaliditetom koje za kretanje koriste invalidska kolica.

“Dislife” je odlučio napraviti ovu moćnu kampanju postavljajući projektora u nekoliko garaža u Rusiji i kamera-čitača markica / naljepnica s oznakom za invalidnost na automobilima.

Na označena parking mjesta firma “Dislife” montirala je

kamere koje prepoznaju da li vozilo koje se namjerava parkirati na mjesto označeno za osobe s invaliditetom ima istaknutu nepohodnu zakonski registriranu naljepnicu.

Riječ je o hologramskim 3D snimkama stvarnih ljudi, osoba

s invaliditetom koje za kretanje koriste invalidska kolica, a hologram – ‘platno na kojem se prikazuje hologram 3D slika’ – stvara se pomoću uređaja koji raspršuje sitne čestice vode i koji se aktivira kada naiđe vozilo koje nema odgovarajuću i registriranu naljepnicu koja služi kao dozvola za parkiranje na mjestu za osobe s invaliditetom.

Tada se ispred automobila pojavljuje mladić u invalidskim kolicima (hologramska ‘3D slika’) koja upozorava vozača riječima:

“Stani! Šta to radiš? Ja nisam samo znak na zemlji! Zašto se praviš da ne postojim?”

Nakon toga hologram mladića u invalidskim kolicima izgovara zaprepaštenim vozačima još nekoliko rečenica:

“Da, stvaran sam. Molim vas nađite drugo mjesto za parkiranje. Zašto ste iznenađeni? Ovo je parking mjesto za osobe s invaliditetom!”

Dosadašnje praćenje rezultata djelovanja ovih hologramskih upozorenja pokazuju da inovacija stvarno djeluje, jer vozači najčešće odustaju od parkiranja, da li zbog kombinacije srama, straha ili nečeg trećeg, nije utvrđeno.

Ova tehnologija već je ugrađena u brojne poslovne i shopping centre širom Moskve, uključujući i najveći evropski shopping centar, Aviapark, piše “IFL Science”.

Ova inovacija najbolje se vidi i doživljava u praksi, a kako to izgleda može se pogledati u videoprilogu koji je objavljen na internetu – kanal Youtube: <https://youtu.be/DUfcNNv3g68>

Međunarodno otvoreno prvenstvo

I na ovogodišnjim sportskom takmičenju učestvovat će predstavnici iz Slovenije, Hrvatske, Srbije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine

Savez paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine od 2004. godine organizira sportske igre paraplegičara i oboljelih od dječije paralize. Igre su postale tradicionalne, a takmičenja se održavaju u atletskim disciplinama i šahu – pojedinačno i ekipno.

U početnim godinama sportske igre održavane su na nivou Bosne i Hercegovine da bi ubrzo dobile i međunarodnu dimenziju i tako postale najznačajnije i najmasovnije sportsko takmičenje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize u jugoistočnoj Evropi.

Ove godine "Međunarodno otvoreno prvenstvo – 13. sportske igre paraplegičara i oboljelih od dječije paralize" održat će se u Sarajevu od 27. do 29. maja u organizaciji Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine.

Kao i svake godine pokrovitelj je Federalno ministarstvo kulture i sporta, koje daje legitimitet ovom događaju.

Zvanično otvaranje sportskih igara i početak takmičenja je u subotu, 28. maja, na Olimpijskom stadionu Asim Ferhatović Hase na Koševu.

I na ovogodišnjim sportskom takmičenju učestvovat će

ekipe-predstavnici iz Slovenije, Hrvatske, Srbije, Makedonije, Crne Gore i domaćina Bosne i Hercegovine, iz oba entiteta.

Takmičenje će se održati u atletici i šahu, pojedinačno i ekipno. Atletske discipline (trke u kolicima na 100, 200 i 400 m) i bacačke discipline (kugla, disk, koplje i čunj) održat će se na Olimpijskom stadionu Asim Ferhatović Hase na Koševu, dok će se šahovsko takmičenje održati u hotelu "Terme" na Ilidži.

Sportske igre bit će održane prema međunarodnim pravilima takmičenja osoba s invaliditetom sa svim neophodnim pratećim, stručnim i pomoćnim osobljem. Zvanični ljekar – "klasifikator" odredit će kategorije takmičara, a suđenje će obaviti profesionalne, međunarodno verifikirane sudije.

Sve vrijeme trajanja igre će biti pod vodstvom i kontrolom Glavnog rukovodioca sportskih igara, Tehničkog rukovodioca, Takmičarske komisije, Komisije za žalbe i predstavnika Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize

Federacije Bosne i Hercegovine kao glavnog organizatora i domaćina igara.

Nakon završetka sportskog takmičenja, na završnoj večeri Međunarodnog otvorenog prvenstva – 13. sportskih igara paraplegičara, predviđeno je proglašenje rezultata i dodjela nagrada najboljim takmičarima i ekipama u hotelu "Terme", s uobičajenim druženjem svih učesnika i gostiju Sportskih igara uz večeru i prigodnu muziku.

Izabrani najbolji sportisti

Najbolji sportisti s invaliditetom u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu su Ilma Kazazić i Amir Šehić

Svečana manifestacija Izbor najboljih sportista osoba s invaliditetom za 2015. godinu održana je 22. 12. 2015. godine u hotelu 'Hollywood' na Ilidži, uz prisustvo velikog broja gostiju i zvanica iz sportskog, političkog i javnog života Bosne i Hercegovine. Osamnaesti izbor najboljih sportista s invaliditetom održan je pod pokroviteljstvom Edina Mušića, predsjedavajućeg Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.

Biranim riječima prisutnima se obratio Redin Redžić, predsjednik

SSIFBiH. On je, čestitajući sportistima na velikim uspjesima, istakao da su reprezentacija Bosne i Hercegovine košarke u kolicima i sjedeća odbojka ostvarili izuzetno velike uspjehe na Evropskom prvenstvu, a Ilma Kazazić na Evropskom takmičenju u skijanju.

Najbolji od najboljih

Ilma Kazazić, skijašica, članica Udruženja SRI Novi Grad i Skijaškog kluba Ilimer Novi Grad, i Amir Šehić, reprezentativac naše

zemlje u sjedećoj odbojci, izabrani su za najuspješnije sportiste s invaliditetom Bosne i Hercegovine za 2015. godinu, na osnovu izbora žirija Sportskog saveza invalida bh. entiteta Federacije Bosne i Hercegovine.

Ilma Kazazić nedavno je u austrijskom Pictalu (Pitztal) osvojila dvije srebrne medalje u obje discipline alpskog skijanja, slalom i veleslalom za osobe s invaliditetom. U najužoj konkurenciji za najbolju sportistkinju bile su Vahida Bešlagić (pikado) i Kadira Nukić (streljaštvo).

Amir Šehić na Evropskom prvenstvu okitio se zlatnom medaljom. Drugo mjesto pripalo je Elviru Modronji (košarka u kolicima), a treće mjesto pripalo je Rasimu Topaloviću (pikado).

Dodijeljene su i nagrade najuspješnijim ekipama i pojedincima, sportskim radnicima.

- Najbolja ženska ekipa je "Pikado USK" iz Ključa. U konkurenciji su bile i košarkašice ŽKKK "Bambi" iz Sarajeva i streljačice "SIK Tuzla".
- Najbolja muška ekipa je reprezentacija Bosne i Hercegovine u košarci u kolicima. Drugoplasirana je reprezentacije Bosne i Hercegovine u sjedećoj odbojci, a trećeplasirani je streljački invalidski klub iz Tuzle – "SIK Tuzla".

Gesta odbojkaša – velikih sportista i ljudi

Predsjednik žirija, dr. Izudin Tanović, naglasio je da su ove godine reprezentativci Bosne i Hercegovine u sjedećoj odbojci, koji su osvojili sve što se na svijetu može osvojiti na sportskim takmičenjima, sami predložili da svoje predviđeno prvo mjesto s radošću ustupaju košarkašima u kolicima koji su nakon dužeg vremena uspjeli izboriti plasman u evropsku 'B-diviziju' nakon osvajanja zlatne medalje u Portugalu, na Evropskom prvenstvu 'C-divizije' košarke u kolicima.

Na svečanosti su proglašeni i najbolji treneri: Sabahudin Keč, selektor i trener reprezentacije BiH u košarci u kolicima; Mirza Hrustemović, selektor i trener

reprezentacije BiH u sjedećoj odbojci; Senad Bender, pikado.

Najbolji sportski radnici su Alaga Pašić, direktor reprezentacije BiH košarke u kolicima, Dževad Junuzović, predsjednik Saveza sjedeće odbojke BiH, i Senad Hasović.

Najperspektivniji sportisti s invaliditetom su Predrag Burić, Damir Kuduzović i Mirza Dolić.

Nakon dodjele svih priznanja, pehara, plaketa i diploma, manifestacija je okončana svečanom večerom u restoranu hotela "Hollywood".

Izdajemo pomagala na potvrde ZZO-a.

Aktivno kroz dan

Pomagala za rehabilitaciju djece i odraslih

Otto Bock Adria doo Sarajevo / Ramiza Salčina br.85 / T 033 25 54 00 / obadria@bih.net.ba

PJ Tuzla / Slatina br.4 / T 035 36 98 99 / obatuzla@bih.net.ba

PJ Bihać / Ceravačka brda 109 / T 037 31 69 92 / obabihac@bih.net.ba

PJ Mostar / Ante Starčevića 32E / T 036 31 88 80 / obamostar@ottobockadria.com.ba

www.ottobockadria.com.ba

Pedeset godina od osnivanja Saveza za sport i rekreaciju osoba s invaliditetom BiH

U povodu ovog Jubileja dodijeljena su zaslužena priznanja sportistima i sportskim radnicima

Povodom velikog jubileja, 50 godina od osnivanja Saveza za sport i rekreaciju osoba s invaliditetom Bosne i Hercegovine, 22. 12. 2015. godine u hotelu 'Hollywood' na Ilidži održana je svečana sjednica Skupštine Sportskog saveza invalida Federacije Bosne i Hercegovine (SSIFBiH).

Na svečanoj sjednici Redin Redžić, predsjednik Upravnog odbora SSIFBiH, i Ekrem Julardžija, predsjednik Skupštine, pozdravili su sve prisutne i govorili o historijatu i uspjesima sporta za osobe s invaliditetom u našoj državi.

Redžić je podsjetio na činjenicu da je prije 50 godina, 27. juna 1965. godine u Banjoj Luci, na inicijativu tadašnjeg SUBNOR-a i Socijalističkog saveza radnog naroda Bosne i Hercegovine (SSRN BiH), osnovan Savez za sport i rekreaciju osoba s invaliditetom Bosne i Hercegovine (SSRIBiH), koji već 50 godina uspješno djeluje, ostvaruje i razvija svoje djelovanje na planu masovne fizičke kulture i sporta među osobama s invaliditetom.

Julardžija je istakao da je osnivanje SSRIBiH imalo značajan doprinos i odraz na razvoj sporta i rekreacije osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Naglasio je da je Savez, prije rata – agresije na Bosnu i Hercegovinu, imao 63 općinske organizacije i Savez za grad Sarajevo u kojima je bilo preko 500 sekcija i klubova. Julardžija je prisutne podsjetio na brojne i velike sportske uspjehe prije i poslije rata. Od mnogobrojnih uspjeha i sportista spomenuo je nekolicinu uspješnih sportista, osvajače medalja, Šemsudina Jukića, Antu Pehara, Dragana Rakića, Zahida Kobilicu i Refiju Okić. Posebno je naglasio poslijeratne uspjehe naše najtrofejnije reprezentacije u sjedećoj odbojci, čiji su članovi-sportisti osvojili sve medalje koje se mogu osvojiti na svijetu!

U povodu Jubileja – 50 godina postojanja i rada organiziranog sporta za osobe s invaliditetom, dodijeljena su zaslužena priznanja sportistima i sportskim radnicima.

Povelje za životno djelo dobili su: Elvira Bešlija, Ismet Bajrović,

Borivoje Miljković, Hrvoje Rebić, Husein Duraković, Vahid Gačić, Besim Mašić i Ibrahim Topić.

Povelje su posthumno dobili: Dušan Tomazović, Hajrudin-Rudi Mešinović, Elvedin-Čaka Čakal, Zijad Dumpor i Mirsad Alijagić.

Za poseban doprinos u razvoju sporta za osobe s invaliditetom dodijeljene su plakete koje su dobili: prof. dr. Senad Turković, prof. dr. Izudin Tanović, Branko Majstorović, prof. Zahid Crnković, Zoran Đukić, Esad Crnica, Reprezentacija Bosne i Hercegovine u sjedećoj odbojci, Vlada Zeničko-dobojskog kantona, Vlada Bosansko-podrinjskog kantona, Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo, Ministarstvo za pitanja boraca i RVI Unsko-sanskog kantona i TV-kuća BHT 1.

Dobitnici priznanja zahvalili su i obećali da će i dalje, dok god mogu, biti uz sport za osobe s invaliditetom u njegovom daljnjem razvoju i omasovljenju u Bosni i Hercegovini.

Informativno glasilo Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine
ulica Zmaja od Bosne 78 - 71000 Sarajevo
e-mail: savez@paraplegicari.org - www.paraplegicari.org

Savez paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine od 2004. godine organizira sportske igre paraplegičara i oboljelih od dječije paralize. Igre su postale tradicionalne, a takmičenja se održavaju u atletskim disciplinama i šahu pojedinačno i ekipno.

U početku su sportske igre održavane na nivou Bosne i Hercegovine, da bi ubrzo dobile međunarodnu dimenziju i postale najznačajnijim masovnim sportskim takmičenjem paraplegičara i oboljelih od dječije paralize u jugoistočnoj Evropi.

Ovogodišnje "Međunarodno otvoreno prvenstvo 13. sportske igre paraplegičara i oboljelih od dječije paralize" održat će se u Sarajevu od 17. do 29. maja u organizaciji Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine.

Kao i svake godine pokrovitelj igara je Federalno ministarstvo kulture i sporta, koje daje legitimitet ovom događaju.

Zvanično otvaranje sportskih igara i početak takmičenja predviđen je u subotu, 28. maja, na

---

*Glasilo je realizovano kao projekat finansiran od strane "Lutrija BiH"
posredstvom Ministarstva rada i socijalne politike Federacije Bosne i Hercegovine*

Časopis je besplatan

ISSN: 2303 - 5870

